

Kontroll over kritisk infrastruktur - **Rødts plan for å stanse tek-oligarkene**

Innhold

Sånn kan vi ta tilbake kontroll fra de utenlandske tek-oligarkene	4
Tek-oligarkene: de med hånden på knappen	7
Fire maktbaser	10
Hvordan ga vi tek-oligarkene så mye makt?	14
Konsekvensene	20
Rødts tiltak	26

Rødts stortingsgruppe

Postadresse: Stortinget, Postboks 1700 Sentrum,
0026 Oslo

E-post: postmottak.rodt@stortinget.no

Telefon: 23 31 23 95

Rødt

Adresse: Storgata 33c, 0184 Oslo

E-post: roedt@roedt.no

Telefon: 22 98 90 50

Utgitt oktober 2026.

Sånn kan vi ta tilbake kontroll fra de utenlandske tek-oligarkene

Vi må gjenta suksessene fra oljeeventyret

I 1906 lå tre fjerdedeler av de utbygde vassdragene i Norge på utenlandske hender.¹ Stortinget hastet gjennom panikkloven 7. april samme år. Den stanset oppkjøpet av fossene, og ga fellesskapet tid til å legge om kursen. Tre år senere kom den varige loven, med konsesjonsplikt, tidsbegrensning og hjemfall. Anleggene skulle tilbake til folket.²

I 1971 kunne Norge lite om olje. Stortinget vedtok likevel de ti oljebudene. Nasjonal styring og kontroll over naturressursene og virksomhet på sokkelen, et norsk fagmiljø og et statlig oljeselskap for å sikre at forvaltningen av ressursene kommer befolkningen til gode og tar hensyn til eksisterende næringsvirksomhet, natur og miljø.³ Vi tok kontrollen over en ressurs vi ikke behersket, og la grunnlaget for verdiskaping og velferd.

Vi var og banebrytende på personvern. Datatilsynet kom i 1980, et av de første i verden, bygget for å hindre at noen samlet opplysninger om oss uten kontroll.

Nå roter vi det bort

Fra 2016 kuttet Høyre/Frp-regjeringa elavgiften for store datasentre, og senket terskelen året etter. Vanlige strømkunder betalte 16,32 øre per kilowatttime. Datasentrene betalte 0,48.⁴ I februar 2018 la næringsminister Torbjørn Røe Isaksen (H) og samferdselsminister Ketil Solvik-Olsen (Frp) fram strategien «Norge som datasenternasjon», og fjernet eiendomsskatten på maskinene fra 2019.⁵ Nikolai Astrup gjorde skyen til hovedregelen i staten.⁶ I august 2021 lovet distrikts- og digitaliseringsminister Linda Hofstad Helleland (H) at Norge skulle bli verdens mest bærekraftige datasenternasjon, med 11 100 ansatte i næringen innen 2025.⁷ Statistisk sentralbyrå talte 677 sysselsatte i næringen i 2024.⁸ Åtte år med Høyre og Fremskrittspartiet ga bort strømmen, avgiftene og eiendomsskatten. Arbeidsplassene kom aldri. I februar 2026 slo daværende digitaliseringsminister Karianne Tung fast at Norge ikke trenger noen strategi mot amerikanske teknologiselskaper.⁹ Stortingsflertallet har så langt stemt ned alle forslag om å innføre konsesjonssystemer for datasentre spesielt og for tildeling av kraft generelt.

Nå har Tolletaten inngått en femårsavtale med Palantir, oppkalt etter de sju seende steiner i Ringenes Herre, som Sauron brukte til å spionere og korrumpere.¹⁰

Styreleder Peter Thiel skrev i 2009 at han «ikke lenger tror frihet og demokrati er forenlige», og at kvinners stemmerett gjorde «kapitalistisk demokrati» til en selvmotsigelse.¹¹ Samme selskap bygger deportasjonsmaskinen til amerikanske myndigheter.¹²

Sosiale medier gjør også stor skade. De har algoritmer som holder oss inne lengst mulig, og dytter oppmerksomhet mot vold, hat og løgn. Fra 2017 vektet Facebook sinnereaksjoner fem ganger høyere enn «liker».¹³ En studie fra MIT fant at falske nyheter er 70 prosent mer sannsynlige å bli delt enn sanne, og når mennesker seks ganger raskere enn sanne nyheter. PST advarte i august 2026 om at islamistisk og høyreekstrem propaganda målrettes mot unge nettopp på plattformer som TikTok, og at radikaliserings på nett kan utvikle seg til terrorintensjon.¹⁴

«Næringsnøytralitet» er et farlig prinsipp når næringsaktører som Palantir, Meta og TikTok leverer slike tjenester. Nøytralitet har tillatt slike aktører å etablere seg og utkonkurrere mer samvittighetsfulle virksomheter.

11,6 milliarder kroner

Så mye kjøpte norsk offentlig sektor skytjenester for i 2023.¹⁵ Det tilsvarer hele årsbudsjettet til en stor norsk kommune. Til sammen er det offentlige en av de største kundene i landet. Staten har en felles innkjøpsordning for PC-er, mobiltelefoner og kopimaskiner, men ingen for programvare og skytjenester.¹⁶ Dette gir liten forhandlingsmakt.

10 000 megawatt

Norske datasentre brukte 3,3 terawattimer strøm i 2025. Det er forbruket til over 200 000 norske hjem. Forbruket har nesten firedoblet seg på tre år, og ingen næring i Norge vokser raskere.^{17 18} Statnett har reservert og køsatt om lag 10 000 megawatt til datasentre, fordelt på 120 prosjekter. Blir hele køen realisert, tilsvarer det anslagsvis 60 terawattimer i året. Det er 43 prosent av alt Norge brukte i 2025, og mer enn alle norske hjem og yrkesbygg bruker til sammen. Veksten følger kappløpet om kunstig intelligens. Verdens største teknologiselskaper brukte 448 milliarder dollar på datasentre og kraft i 2025, nesten en tredobling på tre år.¹⁹ Det internasjonale energibyrået venter at datasentre globalt bruker nesten dobbelt så mye strøm i 2030 som i 2024.²⁰

Foto: İsmail Enes Ayhan / Unsplash.

Sånn kan vi ta tilbake kontrollen

Her er Rødts tiltak for å ta tilbake kontrollen fra tek-oligarkene.

1. **Ny «panikklov» for datasentre.**
Stopp i nye kommersielle utbygginger til vi har regulert etableringen av datasentre. Det var slik Stortinget gjorde det med fossene i 1906.
2. **Forby farlige selskap i norsk forvaltning.**
Ingen etat skal overlate innbyggernes data til et selskap bygget av folk som ikke tror på demokratiet.
3. **Få innsyn i, og reguler, sosiale mediers algoritmer.**
Algoritmer som dytter på folk vold og hat skal reguleres. Barn må få en særlig beskyttelse.
4. **Prioritere krafta.**
Kraft og nett skal prioriteres etter samfunnsnytte, inkludert hensyn til nasjonal kontroll og sikkerhet, klima og natur, og lokal verdiskaping og arbeidsplasser.
5. **Bygg en statlig sky.**
Vi må eie og drifte nok selv til at sykehus, skoler, universiteter og forvaltning virker også den dagen en utenlandsk leverandør stenger.
6. **Innfør konsesjon for innsamling og salg av data.**
Den som vil samle inn og tjene penger på data om norske innbyggere, må søke om tillatelse. Myndighetene må kunne si nei, og selskapene skal betale skatt her.
7. **Sikre enkelt bytte til nye systemer.**
Ingen kritisk virksomhet skal binde seg til en leverandør uten å ha regnet på hva det koster å komme seg ut igjen.
8. **Samordne offentlige IT-innkjøp.**
Vi samordner de offentlige IT-innkjøpene, og bruker summen til å stille krav.
9. **Sikre selvstendig kontroll over offentlige apper.**
Ingen andre land eller selskaper skal avgjøre om norske offentlige digitale tjenester virker i morgen.
10. **Gjenopprett Statskonsult.**
Staten skal ha egne fagfolk som kan utvikle, drifte og bytte ut sine egne digitale løsninger.

Tek-oligarkene: de med hånden på knappen

«The fundamental weakness of Western civilization is empathy.»

Elon Musk

som eier 42 prosent av SpaceX og kontrollerer 82 prosent av stemmene, og er verdt 892 milliarder dollar

Joe Rogan Experience, februar 2025.

«60 hours a week is the sweet spot of productivity.»

Sergey Brin

som sammen med Larry Page kontrollerer 51 prosent av stemmene i Alphabet (Google) og er verdt 256 milliarder dollar.

Lekket internnotat til Googles KI-ansatte, februar 2025.

«People just submitted it. I don't know why. They 'trust me'. Dumb fucks.»

Mark Zuckerberg

som kontrollerer Meta med 61 prosent av stemmene og er verdt 197 milliarder dollar.

Meldingsutveksling i 2004, om Facebooks første brukere.

«Citizens will be on their best behavior, because we are constantly recording and reporting everything that is going on.»

Larry Ellison

som eier om lag 40 prosent av Oracle og er verdt 193 milliarder dollar.

Oracles analytikerkonferanse, september 2024, om KI og overvåking.

«I no longer believe that freedom and democracy are compatible.»

Peter Thiel

som sammen med Alex Karp og Stephen Cohen har halvparten av stemmene i Palantir og er verdt 33 milliarder dollar.

Essay i Cato Unbound, april 2009.

Foto:

Elon Musk: Gage Skidmore from Surprise, AZ, United States of America / Wikimedia (CC BY-SA 2.0)

Sergey Brin: James Duncan Davidson (CC BY-NC 3.0)

Mark Zuckerberg: Anthony Quintano from Honolulu, HI, United States / Wikimedia (CC BY 2.0)

Larry Ellison: Hartmann Studios/ Flickr (CC BY 2.0)

Peter Thiel: Gage Skidmore from Surprise, AZ, United States of America / Wikimedia (CC BY-SA 2.0)

Elon Musk kan bestemme hvor satellittettet Starlink skal virke. I 2022 avsto han å utvide dekningen fram til Sevastopol, mens ukrainske droner var på vei mot et russisk militært mål. Sergey Brin og Larry Page har halvparten av stemmene i Alphabet, selskapet bak Google, Android og YouTube, med seks prosent av aksjene. Mark Zuckerberg kontrollerer selskapet som bestemmer hva milliarder av mennesker får se på Facebook og Instagram. Larry Ellison er største eier i Oracle. Peter Thiel var med på å grunnlegge Palantir. Palantir leverer KI-systemer for analyse av store mengder data til bruk i forsvar, politi og for offentlige myndigheter.

Tek-oligarkene kontrollerer infrastrukturen vårt moderne samfunn er avhengige av. Hver dag bruker vi satellittkommunikasjon, skyen, operativsystemer, sosiale medier, KI og andre systemer for innsamling av data. Gjennom sitt eierskap er de sentrale i beslutninger om denne infrastrukturen, hva den brukes til og for hvem.

Elon Musk har sikra seg 82 prosent av stemmene i SpaceX selv om aksjeeierskapet er på 42 prosent. Dette ser vi igjen også med f.eks Brin og Page har 51 prosent i Alphabet (Google) Selv om de eier bare 6% av aksjene. Zuckerberg har 61 prosent i Meta. Thiel, Karp og Cohen har en egen aksjeklasse i Palantir som gir dem om lag halvparten av stemmene i selskapet.

Tek-oligark

Definisjon: En tek-oligark er et medlem av et fåmannssvelde som eier digital infrastruktur andre er avhengige av, og som derfor kan tvinge gjennom sin vilje i samfunnet med noen tastetrykk.

I februar 2025 signerte Donald Trump presidentordre 14203, som åpnet for amerikanske sanksjoner mot ICC og personer tilknyttet domstolen. Senere ble den canadiske ICC-dommeren Kimberly Prost satt på sanksjonslisten etter arbeid med en sak som omfattet Afghanistan og mulig amerikansk ansvar (se tidslinje ICC).

Sanksjonene får stor kraft fordi så mye av det moderne samfunnet går gjennom amerikansk eid eller amerikansk kontrollert infrastruktur: betaling, skytjenester, kommunikasjon, innlogging, handel og reisebestillinger. Dette er ikke bare et utenrikspolitisk spørsmål. Det er et sikkerhetsproblem Norge også står overfor. Når tilgangen stenges, skjer det ikke nødvendigvis gjennom et dramatisk maktoppgjør. Knappen skrur bare av.

Tidslinje ICC:

6. februar 2025:

Donald Trump signerer presidentordre 14203, som åpner for amerikanske sanksjoner mot Den internasjonale straffedomstolen og personer tilknyttet domstolen.

Våren 2025:

Som konsekvens av sanksjonstruslene blir Outlook-kontoen til ICCs Karim Khan deaktivert.

20. august 2025:

ICC-dommer Kimberly Prost blir satt på sanksjonslisten etter arbeid med en sak som omfattet Afghanistan og mulig amerikansk ansvar.

Etter sanksjonene:

Prost mister tilgang til flere digitale og finansielle tjenester. Kredittkort slutter å fungere, Amazon-kontoen blir stengt, og hotellbestillinger, reiser og betalinger blir vanskeligere.

Som konsekvens av sanksjoneringen tok ICC grep og kastet ut Microsoft til fordel for den felleseuropeiske kontorløsningen openDesk.

Kilde: Executive Order 14203 ([whitehouse.gov/federalregister](https://www.whitehouse.gov/federalregister). gov, 06.02.2025); US State Department, *designeringskunngjøring* (20.08.2025); Middle East Eye, «'Financial death penalty': How US sanctions are upending the lives of ICC judges».²²

Natt til lørdag 13. juni 2026 fikk norske brukere kjenne det på kroppen. USAs handelsminister sendte et brev til KI-selskapet Anthropic: de nyeste modellene, Fable 5 og Mythos 5, ble lagt under eksportkontroll med henvisning til nasjonal sikkerhet, og tilgangen for utenlandske myndigheter, selskaper og enkeltpersoner skulle stenges umiddelbart. Selskapet bestred grunnlaget, men stengte. Norske og europeiske virksomheter som hadde bygget på modellene, mistet tilgangen over natten.²¹ Dette fikk store konsekvenser for selskaper som hadde gjort seg avhengige av amerikanske tek-selskaper. Tilgangen ble tilbakeført 1. juli.

Amerikansk kontroll

Den amerikanske CLOUD Act ble vedtatt i 2018 og tatt inn i amerikansk lov som 18 U.S. Code § 2713. Dette pålegger amerikanske leverandører digital infrastruktur som skytjenester og elektronisk kommunikasjon å utlevere data de har i besittelse, forvaring eller kontroll uavhengig av fysisk lokasjon.²³ Et datasenter i Nordland er like mye omfattet som et i Virginia så lenge det selskapet som drifter det eller leier kapasitet der er amerikansk og dermed underlagt amerikansk lovgiving som dette.

FISA 702 er også et godt eksempel. Den lar amerikanske myndigheter pålegge amerikanske selskaper å levere ut kommunikasjon fra personer utenfor USA løpende og i det skjulte.²⁴ En domstol godkjenner de overordnede rammene én gang i året og hører myndighetenes side. Fra 1979 til 2006 fikk domstolen nesten 23 000 søknader. Fem av disse ble avvist.²⁵ I 2024 var nesten 292 000 personer utenfor USA mål for overvåking etter FISA 702 og tallet har økt hvert år siden 2020.²⁶ Denne loven fikk EUs domstol til å droppe avtalen om overføring av personopplysninger til USA i 2020.²⁷

Fra 2006 brukte amerikanske myndigheter en hemmelig tolkning av Patriot Act til å samle inn telefondata om nesten alle amerikanere. Det ble kjent da Edward Snowden lekket dokumentene i 2013.

I 2024 utvidet Kongressen loven slik at flere selskaper med tilgang til utstyr som overfører eller lagrer kommunikasjon kan pålegges å utlevere data og bistå myndighetene.²⁸ Loven skulle etter planen vare til ut i

april 2026. Likevel fortsetter dette til mars 2027 i påvent av nye hjemler.²⁹ Hva som kommer, skal avgjøres i Washington.

Eksportkontroll kan stenge tilgangen slik det ble gjort mot Anthropics modeller i juni 2026. Sanksjoner kan utestenge enkeltpersoner og virksomheter fra betalingstjenester, netthandel og skytjenester, slik det ble gjort mot ansatte i Den internasjonale straffedomstolen. Norge har ingen plass ved bordet når slike beslutninger tas.

Mennene med hånden på knappen

I september 2022 sendte Ukraina droner mot den russiske flåten ved Sevastopol. Dronene ble styrt via Starlink, satellittnett til Elon Musks selskap SpaceX. For å nå helt fram til målet, var ukrainerne avhengige av at leverandøren ga dem tilgang til et geografisk videre dekningsområde enn de hittil hadde hatt. Musk avsto en hasteforespørsel om å aktivere dekning fram mot målet.³⁰ Mark Zuckerberg kontrollerer Meta med om lag 61 prosent av stemmene.

Peter Thiel er styreleder i Palantir. I 2009 skrev Thiel at han «ikke lenger tror frihet og demokrati er forenlige», og at kvinners stemmerett gjorde «kapitalistisk demokrati» til en selvmotsigelse.^{31 32} Denne typen folk eier selskapet Tolletaten har inngått en femårsavtale med.³³ Avtalen flytter tolletatens database ut av Norge og inn i amerikansk sky. Den samler inn opplysninger og flagger dette ved hjelp av KI. Krysser du grensen vil denne KI-en automatisk samle inn data om dine reiseruter, fraktbrev, registrerte kjøretøy og selskapsroller. I bakgrunnen vever algoritmene sammen dine personlige og økonomiske digitale spor til en risikoprofil.

Under Donald Trumps innsettelsesseremoni i januar 2025, satt blant annet Elon Musk og Mark Zuckerberg fremst i Kongressen, foran de påtroppende statsrådene. Bildet understrekte at dette nå er noen av de aller mektigste menneskene i USA.³⁴ Det er denne overklassen norsk kritisk infrastruktur i dag er koblet til. Resten av denne planen viser hvordan dette fungerer, og viser noen løsninger som lar oss ta tilbake den demokratiske kontrollen.

De fire maktbaser

Dette kapitlet handler om fire teknologier. Til sammen utgjør de en enorm del av den digitale infrastrukturen Norge er bygget på. Vi kaller dem de fire maktbasene.

De fire er:

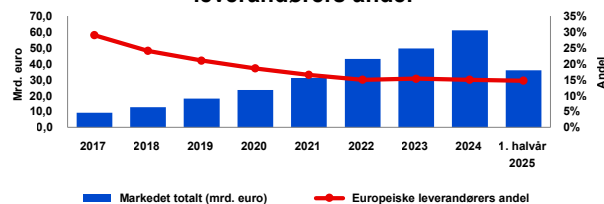
1. Skyplattformene. Hvor dataene våre ligger.
2. Operativsystem og apper. Porten hver norsk digital tjeneste må gjennom for å nå en innbygger.
3. Dataene. Råvaren vi gir fra oss for billig.
4. Regnekrafta. Brikkene som må til for å bygge kunstig intelligens og drifte datasentrene.

Skyplattformene

Vi snakker gjerne om å lagre ting i skyen. Men begrepet forvirrer mer enn det forklarer. Skyen finnes i den fysiske verden i form av datasentre, og er underlagt selskapene som eier dem og deres lands lovgivning. Når norske skoler lagrer mappene om elevene sine i skyen, får et selskap kontroll over dem. Noen få selskaper, i stor grad amerikanske, kontrollerer denne infrastrukturen. Amazon, Microsoft og Google står til sammen for 63 prosent av all bedriftsbruk av skyinfrastruktur i verden og sånn har det vært i flere år. Samtidig passerte markedet 129 milliarder dollar i kvartalet i første kvartal 2026.³⁵

Dette er en uvanlig utvikling. Når et marked vokser raskt, er det vanligvis fordi det blir lettere å tjene penger der. Normalt trekker det til seg nye aktører, og konkurransen mellom selskapene øker. Her skjer det motsatte. Kaka blir større, men de tre store aktørene tar bare en større del av den. Forklaringen er at inngangskostnadene ved å etablere seg i markedet er skyhøy. Amerikanske skyleverandører investerer om lag ti milliarder euro hvert eneste kvartal, bare i Europa.³⁶

Europas skymarked og europeiske leverandørers andel

Figur 1 Europeiske skyleverandørers andel av sitt eget hjemmemarked

Skal en mindre aktør kaste seg inn i konkurransen med de store, er mengden kapital selskapet må legge på bordet enorm.

Europeiske selskaper henger stadig mer etter

Noen vil innvende at europeiske skyer faktisk er i vekst. Dette er isolert sett riktig. Europeiske leverandører tredoblet omsetningen sin fra 2017 til 2024.³⁶ I samme periode ble markedet seks ganger større, og nådde 61 milliarder euro. Amazon, Microsoft og Google tok 70 prosent av det. De to største europeiske aktørene, SAP og Deutsche Telekom, har 2 prosent hver.³⁷ Å vokse er ikke nok når andre vokser dobbelt så fort.

Resultatet er synlig i Figur 1. De europeiske leverandørenes andel falt fra 29 prosent i 2017 til 15 prosent i 2022, og har ligget flatt siden. Fire år med taler om suverenitet, en ny geopolitisk situasjon og en egen europeisk skypolitikk har ikke gitt utslag som monner.

Forretningsmodellen er at vi skal bli avhengige.

En kunde som vil bytte plattform, må betale for å ta med seg sine egne data ut, og lære opp folk på nytt. Derfor er ikke et skykjøp bare en handel. I dag betyr det å flytte inn hos et selskap. Dette blir bevist når vi ser hvordan prisene utvikler seg. Microsoft hevet norske lisenspriser med 11 prosent i april 2023 og 12 prosent i februar 2024. Samlet blir det over 24 prosent på to år.³⁸ Fjerde desember 2025 varslet selskapet en ny prisøkning, med virkning fra 1. juli 2026.

Prisøkningen er ikke jevnt fordelt. Microsoft 365 E5, den dyreste planen, stiger med 5 prosent. Microsoft 365 F1, den billigste, stiger med 33 prosent.³⁹ Dette slår skjært ut og rammer de fattigste brukerne mest. Ved forhold som ligner reell konkurranse kan en ikke sette opp prisen med 33 prosent.

Tabell 1 Microsofts prisøkning fra 1. juli 2026.

Plan	Økning
Microsoft 365 F1, frontline, uten Teams	43 %
Microsoft 365 F1, frontline	33 %
Windows Enterprise, per enhet	31 %
Microsoft 365 F3, frontline	25 %
Microsoft 365 Business Basic	16 %
Office 365 E3	13 %
Microsoft 365 E3	8 %
Microsoft 365 E5	5 %

Kilde: Microsoft, «Microsoft 365 Pricing and Packaging Updates», microsoft.com/licensing (oppdatert 16.02.2026).

Her gjelder den samme logikken som for data. Individuelt er en norsk kommune en liten kunde uten forhandlingsmakt. Norsk offentlig sektor kjøpte skytjenester for anslagsvis 11,6 milliarder kroner i 2023. Kommunene sto for 3 til 4 milliarder, staten for om lag 7.⁴⁰ Med den summen burde egentlig staten ha mye makt og forhandle samlet. Vi har allerede et eksempel på at dette virker. Staten forhandler legemiddelpriser samlet og henter inn priser fra ni andre europeiske land før den setter en makspris. Resultatet er legemidler som er langt billigere i Norge enn i USA, hvor det statlige Medicare frem til nylig ikke fikk lov til å forhandle pris i det hele tatt, og fortsatt bare forhandler om et lite utvalg legemidler.⁴¹

På spørsmål fra Stortinget i juni 2025 opplyste digitaliseringsministeren at Microsoft er den klart største leverandøren i Norge, med 21 milliarder kroner i

omsetning på allmenn sky. Amazon og Google har om lag 9 prosent hver av totalmarkedet.¹⁵

Når staten kjenner problemene, bør neste steg være å ta grep. Det mangler enda. EU har heldigvis erkjent noen av disse problemene. Gebyrene for å bytte skyleverandør skal avskaffes gjennom lov fra januar 2027.⁴²

Operativsystemer og apper

I Norge finnes i praksis to mobiloperativsystem. Apple sitt iOS og Google sitt Android deler markedet, og alle forsøk på å etablere et tredje har gitt opp.

Bestiller du en taxi, tar Apple ingenting. Kjøper du et abonnement i samme app, tar Apple 30 prosent.⁴³ Satsen fastsettes ensidig av den som eier appbutikken, og kan endres når som helst. Apples tjenestesegment hadde en bruttomargin på 75,3 prosent i fjerde kvartal 2025, mot rundt 36 prosent på maskinvare.^{44 45} Å selge en telefon koster noe. Å ta en andel av det andre selger gjennom den, koster nesten ingenting. Da en amerikansk domstol i 2025 fant at Apple forsettlig hadde brutt et pålegg om å tillate egne betalingsløsninger, hadde bare 34 av 136 000 utviklere søkt om å bruke ordningen selskapet var pålagt å tilby.⁴⁶

Den norske versjonen av denne historien handler ikke om provisjon, men om retten til å bruke maskinvaren i din egen telefon. Alle nyere telefoner har en NFC-brikke, den som gjør at du kan betale ved å holde telefonen mot kortterminalen. På iPhone var brikken i årevis reservert for Apple Pay. Vipps, med rundt 70 prosent av norske bankkunder bak seg, fikk ikke bruke den, før Vipps klaget til EU-kommisjonen og vant fram (se faktaboks B).^{47 48 49} Google og Apple har også fjernet apper av politiske grunner, i Russland, Hongkong og Iran (se faktaboks C).

Grunnleggende digitale tjenester som Helsenorge, BankID og Vipps distribueres gjennom nettopp Apple og Googles appbutikker, og må godkjennes av Apple og Google for å oppdateres. EUs forordning om digitale markeder, DMA, pålegger Apple og Google å slippe til alternative butikker og betalingsløsninger, og har alt kostet Apple en bot på 500 millioner euro.⁵⁰ Norge trenger ikke vente på EØS-prosessen for å få de samme reglene. Stortinget kan innføre tilsvarende regler i norsk lov på egen hånd.

Vipps mot Apple

Februar 2023:

Vipps-sjef Rune Garborg til Reuters: 78 prosent av korttransaksjonene i Norge går gjennom terminaler, men Vipps får ikke tilgang til NFC-brikken på iPhone.

19. januar 2024:

EU-kommisjonen sender Apples forpliktelser om å åpne NFC-brikken på markedstest. Garborg: «Vi har kjempet denne kampen lenge.»

11. juli 2024:

EU-kommisjonen gjør forpliktelsene rettslig bindende i hele EØS, med varighet på ti år.

9. desember 2024:

Vipps lanserer muligheten til å betale med telefonen på kortterminaler, verdens første alternativ til Apple Pay på iPhone.

Kilde: Reuters 15.02.2023; Vipps MobilePay, pressemelding 19.01.2024; Vipps MobilePay, pressemelding 09.12.2024.

Apple mot demonstrantene

10. oktober 2019, Hongkong:

Apple fjerner HKmap.live, brukt av demonstranter til å spore politiets bevegelser, dagen etter kritikk i Folkets Dagblad.

17. september 2021, Russland:

Apple og Google fjerner Navalnyjs Smart Voting-app på valgdagen, etter trusler mot lokalt ansatte.

Fra august 2017, Iran:

Apple fjerner iranske apper med henvisning til amerikanske sanksjoner. Google gjør ikke det samme.

25. november 2019, USA:

Apple betaler 466 912 dollar i forlik med det amerikanske finansdepartementets sanksjonskontor (OFAC), for å ha hostet og solgt apper fra et sanksjonert selskap. Maksimal bot kunne vært 74 millioner dollar.

Kilde: CBS News og TIME 10.10.2019; TechCrunch og Washington Post 17.09.2021; New York Times, august 2017; U.S. Department of the Treasury, Office of Foreign Assets Control, forliksavtale 25.11.2019.

Data

Dette mønsteret har vi sett før, når kapitalister har fått tjene seg rike på felles naturressurser. Nå skjer det i den digitale sfæren: Noen henter ut en råvare til en pris som ikke ligner på verdien den skaper videre. Facebook, Google-søk, Instagram og karttjenester koster ingen penger. Betalingen er data om atferd, hva vi søker på og når, hvor lenge vi stopper ved et innhold, hva vi kjøper etterpå. Disse dataene blir brukt til å trene KI-er som holder oss værende lenger på plattformene til tek-selskapene. De omsetter oppmerksomheten vår i et annonsemarked.

Meta omsatte for 200,97 milliarder dollar i 2025, hvorav 196,18 milliarder kom fra annonser, 97,6 prosent. Alphabet omsatte for 402,84 milliarder, hvorav 294,69 milliarder kom fra annonser, om lag 73 prosent.⁵¹ Meta opplyser at så godt som hele inntekten kommer fra annonser på Facebook og Instagram.⁵² Ekstraordinære inntekter fra fellesskapets inntekter kaller vi grunnrente. I Norge har vi god erfaring med å skattlegge slike inntekter fra vannkraftproduksjon og utvinning av olje og gass med en grunnrenteskatt. Rødt henter inspirasjon fra denne politikken når vi tar til orde for å skattlegge tek-gigantene.

Ikke som olje

Data blir ofte kalt den nye oljen, men sammenligningen holder ikke.⁵³ Olje brukes opp når den brennes. Data kan kopieres, kombineres og brukes om igjen av mange samtidig. Verdien synker ikke ved bruk, den stiger når data sammensettes med andre data.

Kunstig intelligens er maskinen som setter det sammen

Lenge var nettopp sammenstillingen den store begrensningen. Å koble data fra ulike kilder krevde folk, tid og penger, og noen måtte vite på forhånd hva de lette etter. Kunstig intelligens reduserer den begrensningen. KI finner mønstre i store datasett automatisk. Iveren etter KI er så stor i næringslivet og i forvaltningen på grunn av potensialet som ligger i dette. Å trene og kjøre KI krever regnekraft. KI som skal sette dataene om oss sammen må kjøre i bygg som kan levere store mengder strøm. Dette tar areal og krever kjøling. Dette ser vi tydeligst i form av datasentre.

facebook

Foto: Anthony Quintano from Honolulu, HI, United States / Wikimedia (CC BY 2.0)

Regnekrafta

KI trenes og kjøres på en bestemt type databrikke som kalles Graphics Processing Unit (GPU). De kjennetegnes ved sin unike kapasitet for parallelle beregninger. Dette er hjørnesteinen i dagens KI eksplosjon og det er ikke mulig å utvikle KI slik vi kjenner det i dag uten disse databrikkene uavhengig av hvor mange forskere eller hvor mye strøm en har til rådighet.

Ved utgangen av 2025 sto NVIDIA for rundt 86 prosent av markedet for KI-brikker.⁵⁴ NVIDIA sitt økosystem er lukket og for å bruke brikkene må du bruke NVIDIA sin egen programvare. Denne innlåsing ser vi også hos skyplattformene nevnt over. Det franske konkurransetilsynet etterforsker nettopp denne avhengigheten.⁵⁵

Amazon, Microsoft og Google kjøper flest KI-brikker, eier datasentrene brikkene står i, selger regnekraften videre. De eier også selskapene som lager KIene.

Amazon har investert opptil 33 milliarder dollar i Anthropic, Microsoft tungt i OpenAI. Amazon pålegger Anthropic å bruke deres regnekraft.⁵⁶ Slik henger maktbasene sammen og fungerer som et konglomerat.

Derfor blir det også vanskelig å etablere seg som konkurrent. Å trene en språkmodell krever datakraft i en skala bare noen få private selskaper har tilgang til.⁵⁷ Det gir dem enorm definisjonsmakt over hvilken som blir laget.

Norge kan altså ha strøm, forskere og data. Men når tilgang til brikkene og programvaren er lukket og ute av vår kontroll er vi avhengige av deres gunst. USA har de siste årene brukt tilgangen til avanserte brikker som utenrikspolitisk virkemiddel.⁵⁸

Hvordan ga vi tek-oligarkene så mye makt?

Det finnes ikke noe stortingsvedtak om at norske kommuner skal leie kontorprogramvaren sin av Microsoft eller at norsk helsedata skal ligge i amerikanske skytjenester. I 2012 brukte 26 prosent av statlige virksomheter minst én skytjeneste. I 2024 var andelen gått opp til 97 prosent.⁵⁹ Andelen som drifter sin egen servere i sky steg fra 13 prosent i 2014 til 67 prosent i 2024.⁶⁰

I mai 2025 slo daværende digitaliseringsminister Karianne Tung fast i digitaliseringsrundskrivet at alle statlige virksomheter bør ta i bruk KI med mål om at fire av fem virksomheter i offentlig sektor skulle bruke KI innen 2025.⁶¹ HR-ansatte i staten har blitt spurt om hvilke KI-verktøy de bruker. En kartlegging har estimert at ca. 80 prosent av HR-ansatte i staten bruker Microsofts Copilot.⁶²

Hva hadde skjedd om Copilot ble stengt i Norge? Eller om prisen ble doblet, eller hvis vilkårene endres. Kanskje til og med at USA vil straffe Norge ved å stenge en tjeneste. Hvordan har vi havnet i denne avhengigheten?

«Digitalisering»: et begrep tømt for politisk innhold

Begrepet «Digitalisering» brukes i politikken som en framtidsretta og god prosess. Innholdet i digitaliseringen diskuteres lite. Politikere fra ulike partier har vært mest opptatt av tempoet, og det bør helst aller være høyt. På denne måten har innholdet

i et viktig, nytt politikkfelt blitt definert utenfor de demokratiske arenaene våre. Det merker vi på de ansvarlige politikerne.

I mai 2025 ble den daværende digitaliseringsministeren spurt om Norge er blitt for avhengig av amerikanske selskaper. Da svarte digitaliseringsministeren at det stemmer, men hevdet at det «har bare blitt en kjensgjerning, fordi det er disse selskapene som har blitt best på det, rett og slett».⁶³ Utfordringen med dette svaret er at det fremstiller situasjonen som noe som oppstod av seg selv, som om det var resultatet av en naturlov.

Men dette handler om politikk, og disse holdningene har konsekvenser. I februar 2026 sa den samme digitaliseringsministeren at: «Norge skal bli verdens mest digitaliserte land og vi trenger ikke en strategi mot amerikanske teknologiselskaper. USA er vår viktigste allierte, og amerikanske selskaper tilbyr gode og sikre løsninger.»⁶⁴

Helseplattform-skandalen viser hvor store konsekvenser en slik naiv holdning til digitalpolitikk kan ha. Da Helse Midt-Norge valgte det amerikanske journalsystemet Epic i 2019 ble det solgt inn som et vanlig bytte av IT-system. Den delen som handlet om hvem som fysisk sitter på helsedataene til pasientene i Trøndelag og Møre og Romsdal ble dysset ned. Riksrevisjonen slo i oktober 2024 fast at prosjektet var «sterkt kritikkverdig», med en budsjettsprekk på 2,5 milliarder kroner, og advarte

Felles IAM

I juni 2026 ble det sendt et pålegg om å ta i bruk det amerikanske IT-systemet Identity Automation fra forsknings- og høyere utdanningsminister til universitetene og høyskolene som enda ikke hadde tatt det i bruk. Bakgrunnen for pålegget er et prosjekt for felles identitets- og tilgangsstyring, såkalt Felles IAM (Identity and Access Management), besluttet og prosjektert av Sikt, kunnskapssektorens tjenesteleverandør. UiA, UiO og NTNU ønsket imidlertid å fortsette satsningen på et egenutvikla og statseid system for å behandle identitetsdata om ansatte og studenter ved norske utdanningsinstitusjoner. Sikts innkjøp av det amerikanske systemet forutsatte full oppslutning for at prisene skulle bli lavest mulig. Problemet er at programvaren som leveres av det amerikanske selskapet Identity Automation lagrer dataene i Amazons sky. Til Stortinget hevdet daværende

forsknings- og høyere utdanningsminister Sigrun Aasland at bare personnummer og epostadresse ble lagret, men etter flere mediesaker måtte opplysningene rettes. Morgenbladet avdekket at også fødselsnummer, PIN-kode, profilbilde, mobilnummer og IP-adresse lagres og at dette var kjent gjennom Sikts prosjektering. Etter nye skriftlige spørsmål fra Rødt om hvor mye data som kan kreves utlevert av amerikanske myndigheter etter CLOUD Act-lovgivingen, satte statsråd Eileen Fugelsnes pålegget på pause 18. september. Dagen etter bekreftet Sikt at det er leverandøren som forvalter krypteringsnøklerne.

Kilde: Dokument 15:3677 (2025–2026), svar 18.09.2026; Morgenbladet, 2026; Sikt, debattinnlegg i Khrono 19.09.2026; Khrono 18.09.2026.

om at kostnadene kunne kvele sykehusøkonomien i regionen. Ved Helse Nord-Trøndelag alene ble det registrert 700 avvik på 476 dager etter innføringen.^{65 66}

Anskaffelsesregelverket

Staten handler ikke inn som én kunde. Den handler inn som mange hundre. Om lag 200 statlige virksomheter og 357 kommuner gjør sine egne innkjøp, hver for seg, etter det samme regelverket. Ingen av dem har oversikt over hva de andre gjør.

Dagens anskaffelsesregelverk er innrettet på de enkelte kontraktene som skal inngås. Regelverket har ikke tatt høyde for hva summen av avtaler betyr. Hvem gir vi makt til? Hva koster det å bytte, om selskapet eller selskapets hjemland gjør noe uventet?

Konsulentøkonomien

Staten kjøpte IT-tjenester for nær 22 milliarder kroner i 2025, en økning på om lag to milliarder fra året før. Skatteetaten, Statens vegvesen, Nav, Forsvaret og politiet sto for 9,8 milliarder av dette.⁶⁷

Det er dyrt å ikke kunne selv. En statlig ansatt IT-driftstekniker tjener 745 000 kroner i året. Eksterne konsulenter i Nav kostet 3,3 millioner kroner per

årsverk i 2025. Alt medregnet koster et konsulentårsverk minst tre ganger så mye som en ansatt som gjør den samme jobben.⁶⁸ Staten brukte 12,5 milliarder kroner på konsulenter i 2024. Pengene forsvinner ikke. De blir til overskudd. Atea tjente 1,1 milliarder kroner i 2024, Sopra Steria 592 millioner, Bouvet 383.⁶⁸

I 2016 konkluderte Riksrevisjonen med at det i staten «ikke settes av nok tid og ressurser til å overføre kompetanse som en del av konsulentoppdraget».⁶⁹ I undersøkelsen av Direktoratet for e-helse. ble det funnet brudd på anskaffelsesregelverket i 11 av 14 undersøkte anskaffelser.⁷⁰ Direktoratet brukte 1,2 milliarder kroner på konsulenter mellom 2016 og 2020.⁷¹

Over tid blir argumentet mot å bygge, drive og eie selv selvforsterkende. Telenors sikkerhetsleder har uttalt at antallet personer i Norge med dyp sky- og sikkerhetskompetanse kan telles på noen få hender.⁷² Det er trolig riktig, men det beskriver en tilstand som er skapt. Arbeidet ble satt bort, kompetansen forsvant. Denne kompetansemangelen brukes nå som begrunnelse for å sette bort arbeidet.

Forestillingen om at Norge er for lite

«Vi er bare 5,5 millioner mennesker», «tek-selskapene er større enn statsbudsjettet», og «vi kan ikke bygge vårt eget skylagringsystem». Det er typiske argumenter mot å lage egne tekniske løsninger, som ikke er avhengig av tek-oligarkene. Disse argumentene ligner på motstanderne av panikklovene for vannkraft og den statlige oljepolitikken på 70-tallet.

I 1906 var tre fjerdedeler av de utbygde vassdragene på utenlandske hender, og Norge hadde under halvparten så mange innbyggere som i dag. Stortinget vedtok konsesjonslovene med hjemfall likevel. Da oljen kom, hadde vi ingen petroleumskompetanse. Stortinget vedtok de ti oljebudene i 1971 og krevde nasjonal styring og kontroll uansett. Statoil ble opprettet året etter.⁷³ Hadde vi godtatt at bare utlendingene var gode nok, hadde ikke norsk oljehistorie vært den samme suksessen.

I mars 2026 skrev digitaliserings- og forvaltningsministeren at suverenitet «bør ikke forstås som full nasjonal kontroll», men som «vårt digitale handlingsrom», altså evnen til å handle selvstendig «også når vi er avhengige av andre». «Digital suverenitet kan ikke bygges gjennom norsk alenegang», understreket hun.⁷⁴

Da Nasjonal sikkerhetsmyndighet utredet en statlig skyttjeneste, ble en lukket statlig sky vurdert som det dyreste alternativet, og kvalitetssikrerne frarådet å gå videre.⁷⁵

Disse motargumentene setter valgmulighetene våre veldig på spissen, men valget står altså ikke mellom å bygge alt selv eller å eie ingenting selv. Det finnes en mellomting mellom å stå helt alene, og være helt avhengige av amerikanske tek-oligarker.

Norsk helsenett SF drifter rundt 80 nasjonale løsninger, blant dem Helsenor, kjernejournal og e-resept, i fire egne datasentre. Sentrale helseløsninger ligger i en sky staten drifter selv. Altinn kom i 2003, BankID i 2004, Vipps i 2015. BankAxept står fortsatt for 70 prosent av betalingene i fysiske terminaler, men bare 46 prosent av alle kortbetalinger, og andelen faller år for år.⁷⁶

Den internasjonale straffedomstolen ligger i Nederland, der Mastercard har 94 prosent av kortmarkedet.⁷⁷ Det er ikke utenkelig at amerikanske sanksjoner ville ført til at Mastercard hadde sluttet å fungere. I det minste har Norge et eget alternativ i form av BankAxept.

Estland har 1,3 millioner innbyggere og bygde en felles plattform for datautveksling mellom alle offentlige tjenester åpen kildekode.⁷⁸ Schleswig-Holstein, med 2,9 millioner, flyttet 30 000 PC-er fra Windows til Linux, og sparer over 15 millioner euro i året mot en engangskostnad på ni.⁷⁹ Straffedomstolen selv gikk over til åpen kildekode i 2025.⁸⁰

Vi kan lære av vår egen historie i Norge. Det handler om politisk mot og vilje. Datakraft og teknologi kan også bli et område hvor vi tar nasjonal kontroll.

Tabell 2. Viktige hendelser i historien om datasentre i Norge

Dato	Vedtaket	Partiene som sa ja
1. jan. 2016	Redusert elavgift for datasentre over 5 MW. Formålet var «å gjøre Norge attraktivt for store datasentre, herunder for internasjonale aktører».	Høyre, Frp, Venstre og KrF. Budsjettavtalen 23. november 2015. ⁸¹
1. jan. 2017	Terskelen senket til 0,5 MW. Elavgift 0,48 øre mot 16,32 øre for vanlige strømkunder.	Høyre, Frp, Venstre og KrF. Budsjettavtalen 3. desember 2016.
Vedtatt des. 2017, virker fra 2019	Produksjonsutstyr og -installasjoner fritas for eiendomsskatt. Utfasing over sju år.	Høyre, Frp, Venstre og KrF. Budsjettavtalen for 2018. ⁸²
23. feb. 2018	Strategien «Norge som datasenternasjon». Slår fast at eiendomsskattefritaket «kommer datasentre til gode».	Aldri votert over i Stortinget. Høyre/ Frp/V-regjeringas eget vedtak.
11. aug. 2021	Ny datasenterstrategi. Ingen reelle begrensninger foreslått.	Aldri votert over i Stortinget. Høyre/ Frp/V-regjeringas eget vedtak. ⁸³
18. des. 2024	Forskrift om datasenter. Registreringsplikt hos Nkom fra 1. januar 2025.	Ap/Sp-regjeringas forskrift. ⁸⁴
6. juni 2024	Vedtak nr. 718 i Stortinget som ber regjeringen utrede et forbud mot utvinning av kryptovaluta i Norge og komme tilbake til Stortinget senest innen framleggelsen av statsbudsjettet.	Alle partier unntatt Venstre og Ola Borten Moe.
November 2025	Rødt fikk gjennomslag i budsjettforliket som pålegger regjeringa å snarest mulig sende et forslag på høring som vil bidra til å hindre etablering av datasenter som utvinner kryptovaluta i Norge.	Frp, KrF og Venstre stemte mot. Øvrige partier for.
12. mars 2026	Stortinget vedtok «vurdere» samfunnsnyten ved ulike datasenteretableringer og hvilke virkninger disse har på sysselsetting, verdiskapning, beredskap, sikkerhet og andre samfunnsområder som for eksempel kraftsystemet, og å komme tilbake med forbud mot etablering av datasentre for kryptovaluta.	Samtlige partier bortsett fra Venstre stemte for.
6. mai 2026	Norge slutter seg til Pax Silica.	Aldri lagt fram for Stortinget. Inngått under Ap-regjeringa.

Kilde: Prop. 1 LS (2015–2016) og (2016–2017); budsjettavtalene 2015, 2016 og 2017; «Norge som datasenternasjon» (2018); «Norske datasenter» (2021); forskrift om datasenter 18.12.2024; Innst. 140 S og Innst. 225 S (2025–2026); Stortingets referater 12. mars og 7. mai 2026; regjeringen.no.

Tabell 3. Imens, ute i verden.

Dato	Imens, ute i verden
12. des. 2025	USA lanserer Pax Silica. Sju land er med.
Januar 2026	Nederland avskaffer første til mølla-prinsippet i strømmettet. ⁸⁵
1. mars 2026	Danmark stanser alle nye avtaler om store nettilknytninger i tre måneder.
27. mai 2026	Energinet varsler 5 til 10 års ventetid for store strømforbrukere.
13. juni 2026	USA stenger de mest avanserte KI-modellene for Norge. Gjenåpnet 1. juli samme år.
23. juni 2026	EU slutter seg til Pax Silica.
20. aug. 2026	Dansk lovforslag som avskaffer første til mølla-prinsippet i strømmettet legges frem. Store datasentre uten kritisk samfunnsnytte settes bakerst.

Kilde: U.S. Department of State; Energinet; Energi og Klima; regjeringen.no.

Fra 1. januar 2016 fikk store datasentre redusert elavgift. Forslaget kom fra H/Frp-regjeringa. Formålet var, med regjeringas egne ord, «å gjøre Norge attraktivt for store datasentre, herunder for internasjonale aktører». Terskelen var fem megawatt. Da sentrene viste seg mindre enn ventet, ble den satt ned til 0,5 megawatt fra 1. januar 2017. Samme år som vanlige strømkunder betalte 16,32 øre per kilowatttime i elavgift, betalte datasentrene bare 0,48.⁸⁶ Begge kuttene ble vedtatt med stemmene til Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti. De samme fire partiene fjernet i budsjettforliket høsten 2017 eiendomsskatten på produksjonsutstyr og installasjoner, med virkning fra 2019. I februar 2018 la Høyre/Frp/V-regjeringa fram strategien «Norge som datasenternasjon», fra næringsminister Torbjørn Røe Isaksen. Der slås det fast at skattefritaket «kommer datasentre til gode».

Politikken virket. Datasenternæringen vokste raskt.

Siden den gang har Støre-regjeringen gjennomført enkelte endringer. Fra statsbudsjettet for 2023 foreslo regjeringen bestående av Arbeiderpartiet og Senterpartiet å avvike den reduserte satsen i elavgiften for datasentre. Først i desember 2024 kom en forskrift som pålegger datasentre å registrere seg hos Nasjonal kommunikasjonsmyndighet, det nærmeste vi har kommet et krav om å vite hvem de er.⁸⁷ Den ble fastsatt av Ap/Sp-regjeringa uten behandling i Stortinget. I 2026 fikk Energidepartementet, styrt av Arbeiderpartiet, endelig endret forvaltningspraksisen slik at datasentre ikke kan få tak i billig konsesjonskraft fra kommunene.

Disse grepene var overhodet ikke egnet til å dempe veksten i nye datasentre og enda flere søknader. Forslag om en strengere datasenterpolitikk har blitt skutt ned, særlig av Arbeiderpartiet og Fremskrittspartiet, ofte sammen med Høyre.

Hva er Pax Silica?

Et nettverk lansert av USAs utenriksdepartement desember 2025, med sju land i første runde. Formålet er å sikre forsyningskjedene for halvledere, kunstig intelligens og kritiske mineraler, og å redusere avhengigheten av Kina. Samarbeidsområdene er datainfrastruktur, regnekraft og halvledere, avansert industriproduksjon, logistikk, mineralforedling og energi. Landene skal samarbeide om investeringssikkerhet, og om å verne sensitiv teknologi og kritisk infrastruktur mot «undue access, influence, or control». De støtter et «shared and trusted ecosystem» av KI-utviklere og leverandører. Sommeren 2026 forberedte USA et brev til medlemslandene om at de må velge side, og ikke kan delta i både det amerikanske og det kinesiske sporet. Fra utkastet: «To be part of everything is to be part of nothing.»

Kilde: Pax Silica-erklæringen, 12. desember 2025; U.S. Department of State; regjeringen.no; ITIF.

Mens Stortingsflertallet lot være å ta grep, kom initiativene fra andre land.

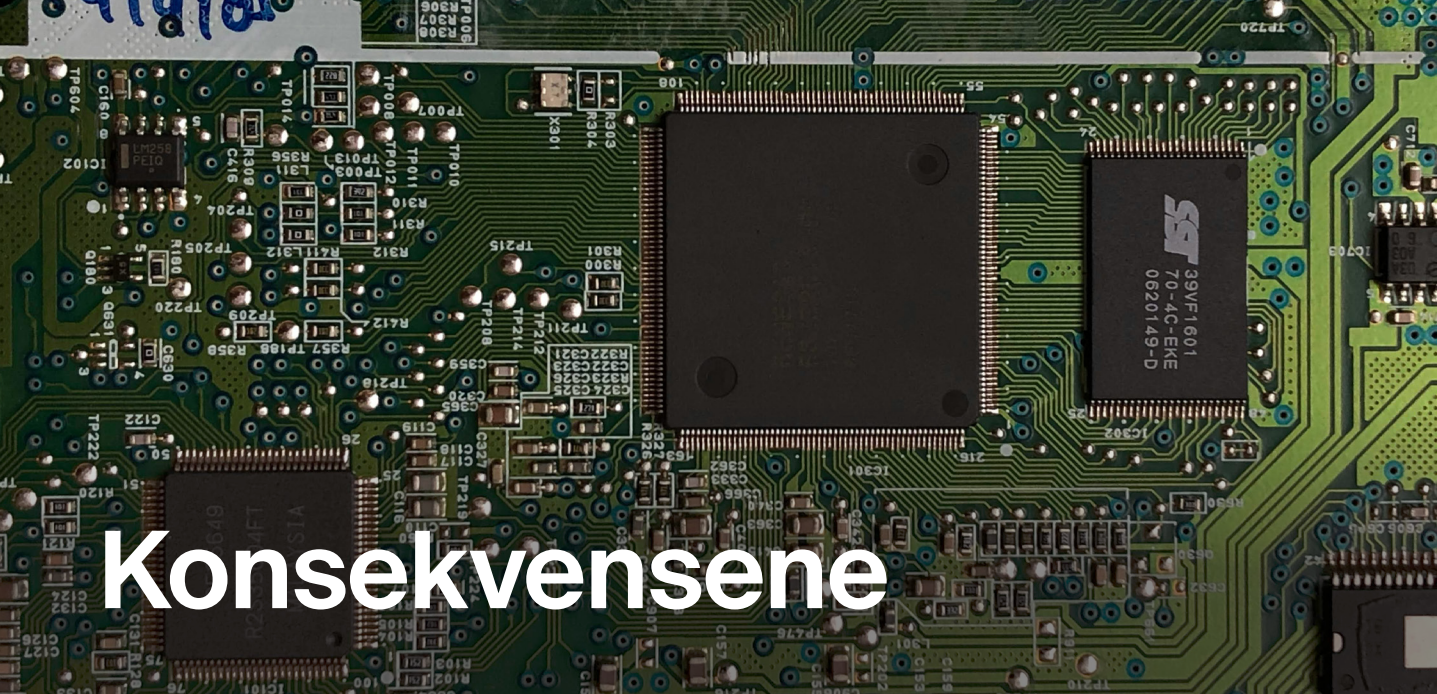
Den samme uka som Stortinget diskuterte digital suverenitet uten å fatte noen vedtak, sluttet Norge seg til Pax Silica, et amerikansk initiativ om forsyningskjedene for halvledere, regnekraft og mineraler. Erklæringen ble signert i Washington av Norges ambassadør til USA, Anniken Huitfeldt, på vegne av Ap-regjeringa. Stortinget fikk den aldri til behandling.⁸⁸ Erklæringen bygger på ett premiss: dette er ikke vanlige varer i et vanlig marked, det er strategiske ressurser stater skal styre. Hjemme kaller regjeringen det samme digitalisering.

Erklæringen forplikter oss til et «tillitsøkosystem» av leverandører. Men Norge avgjør ikke hvem som er til å stole på. Da er teknologivalget ikke lenger et spørsmål om hva som virker best eller koster minst, men om å knytte oss til leverandører som først og fremst er amerikanske. Samtidig tas det åpenbart andre hensyn til nasjonal sikkerhet i den digitale infrastrukturen: Ansatte i departementene får allerede ikke bruke de kinesiske KI-modellene DeepSeek og Qwen⁸⁹ som har fri og åpen kildekode, og kan kjøres lokalt. Vi ser ingen lignende forholdsregler eller rammer for systemer levert av de amerikanske tek-gigantene.

Fem uker etter at Pax Silica ble signert så vi hvor problematisk premisset bak initiativet, økt amerikansk makt, er. Norske brukere mistet tilgangen til et amerikansk selskaps mest avanserte KI-modeller, fordi amerikanske myndigheter bestemte det, og fikk den tilbake atten dager senere av samme grunn.

I januar 2025 inngikk Norge en avtale med USA om teknologibeskyttelse, som legger til rette for at amerikanerne skal skyte opp satellitter fra Andøya, framfor en europeisk kunde. Regjeringen begrunnet det sikkerhetspolitisk, med å knytte seg tettere til USA. Stortinget samtykket 27. mai 2025 med 89 mot 13 stemmer. Rødt stemte mot.⁹⁰ Satellitter er kritisk digital infrastruktur, og Starlink kontrollerer i dag om lag to tredjedeler av alle aktive satellitter.⁹¹

Gjennom Pax Silica skal Norge hindre investeringer som ikke tjener USAs interesser. Men de samme reglene bruker vi ikke på oss selv. I vårt kraftnett deles kapasitet ut etter førstemann til mølla-prinsippet, uten at noen spør hvem eieren er, hvem som finansierer, eller hvor selskapet hører hjemme. Skal teknologi være sikkerhetspolitikk, må det bety noe konkret. Vi kan ikke bruke opp strømmen vår på datasentre. Nyten de har for Norge må bli vurdert før kraften tildeles.

Konsekvensene

Kapitlet «Fire maktbaser» viste hvem som eier de fire maktbasene: skyen, operativsystem og apper, dataene og regnekrafta. Dette kapitlet viser hva det koster oss. Vi begynner med det norske eksempelet flest kjenner til.

Kontrollen vi mistet

Helse Midt-Norge valgte i 2019 det amerikanske journalsystemet Epic. Helseplattformen skulle samle pasientjournalene for sykehusene, og etter hvert kommunene, i Trøndelag og Møre og Romsdal. Innføringen var budsjettetert til 3,6 milliarder kroner. Riksrevisjonen anslo i oktober 2024 at minst 6,6 milliarder var brukt. Driften skulle koste 278 millioner i året. Anslaget er nå om lag 800 millioner.⁹²

Tabell 4. Helseplattformen, hva den skulle koste og hva den koster.

Post	Hva det skulle koste	Hva det koster
Innføring	3,6 mrd. kr, budsjettetert 2019	Minst 6,6 mrd. kr brukt
Årlig drift	278 mill. kr, anslått 2019	Om lag 800 mill. kr
Å bytte system	Aldri beregnet før kontrakt	Anslått til 14,2 mrd. kr i 2026, omstridt

Kilder: Riksrevisjonen, Dokument 3:3 (2024–2025); Sopra Steria for Helse Midt-Norge RHF, mars 2026.

Riksrevisjonen konkluderte med at prosjektet var sterkt kritikkverdig, og advarte om at kostnadene kunne kvele sykehusøkonomien i regionen. Riksrevisor

Karl Eirik Schjøtt-Pedersen sa det slik: det vi fryktet aller mest skulle gå galt, gikk faktisk galt. Ved Helse Nord-Trøndelag alene ble det registrert 700 avvik på 476 dager etter innføringen, flere med fare for pasientsikkerheten.⁹³

Helseplattformen AS har om lag 500 årsverk, men manglet selv IT-kompetansen prosjektet krevde, og måtte leie inn konsulenter i stort omfang.⁹⁴ I mars 2026 bestilte Helse Midt-Norge RHF en vurdering av hva et systemskifte ville koste. Svaret var 14,2 milliarder kroner, og full kunne tidligst gjennomføres i 2032.⁹⁵ Disse tallene er riktig nok omstridte.

I februar 2025 behandlet Stortinget forslag om å stanse videre utrulling av Helseplattformen. Frp, SV, Rødt, MDG, KrF og Venstre stemte for. Ap, Høyre og Senterpartiet stemte mot. Forslag om å utrede alternativer og å gjennomføre åpne og uavhengige analyser av å heve kontrakten og å avvikle Helseplattformen ble nedstemt av Ap, Høyre og Ola Borten Moe som brøt med resten av Senterpartiets gruppe. I mai 2026 vedtok stortingsflertallet at kostnadene ikke skal gå ut over sykehusstruktur og lokale funksjoner i Midt-Norge, og at det skal bestilles en uavhengig analyse til læring, men på dette punktet var innføringen kommet så langt, at de ansattes organisasjoner var bekymra for usikkerheten og konsekvensen.

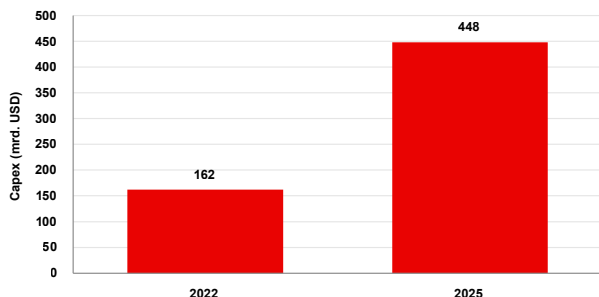
Foto: alerkiu / Unsplash.

Helseplattformen

Helse Midt-Norge valgte i 2019 det amerikanske journalsystemet Epic til Helseplattformen, det nye pasientjournalsystemet for sykehus og etter hvert kommuner i Trøndelag og Møre og Romsdal. Riksrevisjonen konkluderte i oktober 2024 med at prosjektet var sterkt kritikkverdig, med en budsjettsprikk på 2,5 milliarder kroner, og advarte om at kostnadene kunne kvele sykehusøkonomien i regionen. Ved Helse Nord-Trøndelag alene ble det registrert 700 avvik på 476 dager etter innføringen, flere med fare for pasientsikkerheten. En rapport i mars 2026 anslo at det ville koste 14,2 milliarder kroner å avvikle systemet, et tall som ble omstridt.

Kilde: Riksrevisjonen, Dokument 3:3 (2024–2025); Sykepleien, april 2026; rapport om avvikelingskostnad, mars 2026; Stortinget.no.

Big Tech-investeringene er nesten tredoblet

Figur 2 Big Tech sine kapitalutgifter (capex), mrd. USD, 2022–2025.

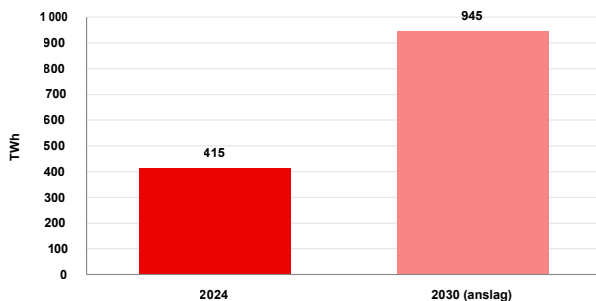
Kilde: Epoch AI / Visual Capitalist, basert på selskapenes SEC-innleveringer.

Krafta og naturen

I 2022 brukte de største tek-selskapene 162 milliarder dollar på investering i datasentre, servere og kraftavtaler. I 2025 hadde dette økt til 448 milliarder. I fjerde kvartal 2025 brukte fem hyperscale-selskaper 140,6 milliarder dollar. Det er et kappløp om å bygge ut infrastrukturen for kunstig intelligens.⁹⁶

Nikkei kartla i juli 2026 skjulte forpliktelser hos Alphabet, Microsoft, Amazon, Meta og Oracle: 1 650 milliarder dollar i leieavtaler, brikkekontrakter og fellesforetak som blir sirkulert rundt mellom selskapene og som ikke føres opp som gjeld. Det er åtte ganger så mye som for fire år siden og mer enn selskapenes samlede offisielle bokførte gjeld på om lag 1 350 milliarder. Økonomer i Den internasjonale oppgjørskbanken har beskrevet dette som skyggelåning.⁹⁷ Disse selskapene er de samme selskapene som nå stiller seg i kø for å bygge datasentre.

Datasentrenes strømforbruk ventes å mer enn dobles

Figur 3 Globalt strømforbruk fra datasentre, TWh, 2024–2030.

Kilde: IEA, «Energy and AI» (10.04.2025).

IEA anslår at datasentre brukte 415 terawattimer globalt i 2024 og det er ventet en dobling til 945 innen 2030. USA og Kina alene står for 80 prosent av veksten i denne infrastrukturen.⁹⁸ Norske datasentre brukte 3,3 terawattimer strøm i 2025. Forbruket doblet seg på to år. I dag er det ingen næring i Norge vokser raskere.

Norge produserte 161 terawattimer (TWh) strøm i 2025, brukte 138 selv, og eksporterte resten. Det betyr et kraftoverskudd på 23 TWh. Ifølge NVE skal dette overskuddet nede til 4 terawattimer innen 2030.⁹⁹ Datasentrene brukte 0,5 prosent av norsk strøm i 2022. I 2025 var andelen 2,4 prosent.¹⁰⁰ Statnett har i tillegg reservert 10 GW til datasenterprosjekter og estimerer at det vil kreve 60 terawattimer i året om det realiseres. Noe som er helt urealistisk gitt dagens situasjon i nettet. Likevel illustrerer dette etterspørselen.

Norge huser datasentre for resten av verden:

Verdens datasentre brukte 485 TWh strøm i 2025. Norske datasentre brukte 3,3 TWh, altså 0,7 prosent. Bare 0,07 prosent av verdens befolkning bor i Norge. Per innbygger bruker vi dermed ti ganger så mye strøm på datasentre som verdenssnittet. Bare Island, Irland og Singapore ligger klart høyere. USA ligger omtrent på samme nivå som Norge. Sverige, Danmark og Nederland ligger på seks til sju ganger snittet. Innen 2030 ventes forbruket i verden å doble seg, til 945 TWh. Selv uten ett eneste nytt datasenter står dagens norske forbruk for 0,35 prosent. Det er fem ganger vår andel av befolkningen. Man trenger altså ikke dårlig samvittighet for å bruke internett og samtidig ville regulere datasentrene. Norge tar allerede mer enn sin del.

Kilde: IEA, «Key Questions on Energy and AI», 16.04.2026; NVE, «Energibruk i datasenter»; CSO Irland, 2026; Ember, 2025; CBS Nederland, 2025; FNs befolkningstall. Tallene per innbygger er regnet ut av oss.2026; Stortinget.no.

Nscale søker Statnett om 1 800 MW til datasentre i Nord-Norge. For å beregne det faktiske energibehovet bruker NVE en belastning på 70 prosent i sine utregninger. Legger vi det til grunn så vil dette ene datasentre bruke nesten 8 prosent av alt norsk strømforbruk i fjor.¹⁰¹ I Rogaland er nesten 2 000 MW reservert, med 2 700 MW til i kø, strøm nok til 2,6 millioner husstander.¹⁰² I Grenland har Statnett reservert 299 MW til datasentre fram til juni 2028. Annen ny industri i samme område har fått 233 MW.¹⁰³

Ifølge Statistisk sentralbyrå skapte norske datasentre verdier for 1 207 kroner per megawatttime strøm i 2020. Det var mer enn kraftintensiv industri. I 2023 var det falt til 587 kroner, mens kraftintensiv industri lå på 913. Datasentre kan altså skape verdier. Men den veksten vi ser nå skaper mindre verdi gir hver kilowatttime. De store anleggene som nå står i kø, er bygget for utenlandske kunder og KI-trening med få ansatte og verdier som havner i utlandet.¹⁰⁴ Datasentrene gir mindre verdi over tid og trenden er synkende. Generativ

KI som virkelig fikk medfart med ChatGPT sin ankomst i november 2022, krever anlegg som er større og mer automatiserte og langt mer strømkrevende enn tidligere datasentre. På landsbasis har Statnett reservert om lag 3 400 MW datasenterprosjekter som ville bruk et sted mellom snau 50 og 75 prosent av alt strømforbruk i norske boliger og hytter.¹⁰⁵

SSB teller 677 sysselsatte i næringen i 2024, hvorav 344 er direkte ansatte. Bransjen selv oppgir 4 400 og en verdiskaping på 4,7 milliarder kroner. Poenget vårt er at anslagene spriker kraftig avhengig av hvem du spør. Politikere og beslutningstakere bør ta hensyn til dette før de beslutter å satse på en næring. For datasentre er det tilfellet at byggefasen gir mange jobber. Driften er en helt annen sak. Spesielt i de helautomatiserte hyperscale datasentrene. Dette skillet er ofte underkommunisert når det skal loves arbeidsplasser til lokalsamfunn. Tabellene under viser spriket i estimatene.

Tabell 5. Arbeidsplasser i norske datasenterprosjekter.

Anlegg	Effekt	Jobber	Konstruksjon	Drift	bygg:drift
Stargate Norway, Narvik (Nscale, Aker, OpenAI)	230 MW, søkt om 290 til	2 200 årsverk	1 800 årsverk	250 årsverk	7:1
Google Gromstul, Skien	240 MW, søkt om 860	2 000 årsverk	Ikke oppgitt	Om lag 100	20:1
Green Mountain Hamar (TikTok)	90 MW, 150 MW fullt utbygd	Ikke oppgitt	Ikke oppgitt	50 ved åpning, 350 lovet ved full utbygging	-
Green Mountain Enebakk	26,8 MW, 93 MW i 2029	970 årsverk 2018 til 2024	Ikke oppgitt	120 årsverk	8:1

Samtlige tall er selvrapporterte av utbygger.¹⁰⁶

Tabell 6. Varige driftsårsverk per megawatt. Hva utbyggerne oppgir, eller hva uavhengig forskning som eksisterer finner.

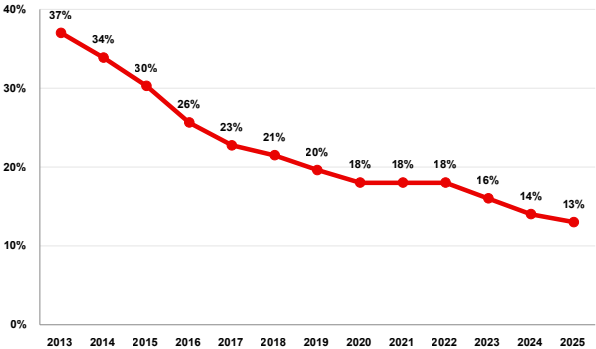
Kilde	Driftsårsverk per MW	Uavhengighet
Green Mountain Enebakk	4,5	Menon, bestilt av selskapet
Green Mountain Hamar	2,3	Selskapets eget løfte
Virginia 2023 til 2024	1,12	Food & Water Watch, uavhengig
Stargate Norway, Narvik	1,1	Menon, bestilt av selskapet
Google Gromstul, Skien	0,4	Deloitte, bestilt av selskapet
Ryu og Hiatt, USC (2025)	0,15 til 0,35	Forskere ved University of Southern California

Tallene er regnet om til samme enhet av oss.¹⁰⁷

Et forslag som diskuteres er at tek-selskapene skal få bygge datasentre bare de sørger for ny kraftproduksjon. Det vi ser i praksis fra andre steder er at dette fører til økt press på naturen og miljøet. Det hjelper oss ikke i det grønne skiftet. I august 2025 godkjente delstatsmyndighetene i Louisiana tre nye gasskraftverk på til sammen 2 200 megawatt, bygget for å forsyne ett enkelt anlegg, Metas datasenter i Richland Parish.¹⁰⁸ Google inngikk i 2016 en tolvårig avtale om kraften fra Tellenes i Rogaland, 160 megawatt, med opprinnelsesgarantier, mens tilsvarende mengde strøm forbrukes andre steder i Europa.¹⁰⁹

1. mars 2026 stanset den statlige nettoperatøren Energinet i Danmark alle nye avtaler om store nettilknytninger, i tre måneder. Køen var da på om lag 60 gigawatt. Danmarks samlede makseffektforbruk er om lag 7 gigawatt. I mai varslet Energinet at store strømforbrukere må regne med 5 til 10 års ventetid. Det var bransjeforeningen selv, ikke miljøbevegelsen, som kalte situasjonen uholdbar. I august 2026 fremmet den danske regjeringen basert på en avtale forhandlet frem i Folketinget et lovforslag som avskaffer først til mølla-prinsippet for tildeling, og deler prosjektene i kategorier med ulik prioritet: samfunnskritiske funksjoner og elektrifisering av eksisterende industri øverst, store datasentre nederst. Samtidig kunngjorde regjeringen at det skal utarbeides en helt ny nasjonal datasenterstrategi, som skal svare på hvor mye datakapasitet Danmark trenger, hvem som skal eie den, og hvordan den skal finansieres.¹¹⁰

Avisenes andel av reklamemarkedet er nesten tredelt siden 2013

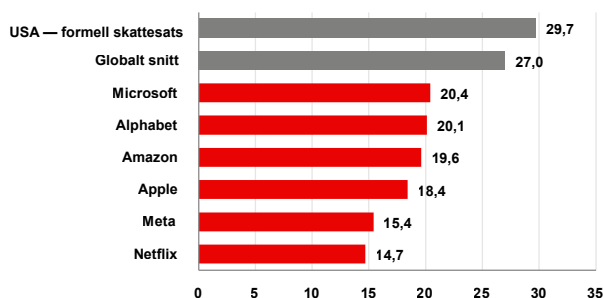

Figur 4 Avisenes andel av det norske reklamemarkedet, 2013–2025. Kilde: Medietilsynet, «Økonomien i norske aviser».

Inntektene som forsvinner

I 2024 hentet Google, Meta, TikTok og Snapchat om lag 12,5 milliarder kroner fra norske annonsører. Norske aviser satt igjen med 3,7 milliarder til sammen. Nesten halvparten av det norske annonsemarkedet går nå ut av landet, til selskaper som verken ansetter journalister eller betaler for norsk offentlighet.¹¹¹ Norske mediehus bygger også annonsesalget på data om leserne, Schibsted er et godt eksempel på et selskap som stenger av tilgang med mindre du aksepterer at de får dine personopplysninger, og hvor du må betale for å ikke få overvåkningsbasert reklame.

Effektiv selskapsskatt 2015 - 2024 (%)

Figur 5 Effektiv selskapsskatt, «Silicon Six», snitt 2015–2024.

Kilde: «The Silicon Six and their enduring global tax gap». April 2025

Det som blir igjen, blir i liten grad beskattet her. Google Norway AS betalte 4,5 millioner kroner i skatt i 2021. Den reelle norske omsetningen er anslått til mellom 3,8 og 4 milliarder kroner.¹¹² Overskuddet flyttes dit skatten er lavest gjennom interne lisensavtaler, renter og rettighetsvederlag mellom selskapenes egne datterselskaper. For de seks største teknologiselskapene i verden er skattegapet beregnet til å ligge på 277,8 milliarder dollar over de siste ti årene.¹¹³

Skadene ved sosiale medier

Den største regningen er likevel ikke i kroner og øre. Nordmenn bruker stadig mer tid på skjerm og verdensomspennende digitale plattformer som YouTube, Snapchat, TikTok og Instagram. Tall fra Mediebarometeret 2025 viser at 16 til 24-åringer i snitt bruker 7 timer og 12 minutter på skjerm daglig, og at 16 til 19-åringer bruker over 4 timer daglig på sosiale medier alene.¹¹⁴ Andelen 9 til 12-åringer som bruker sosiale medier daglig, økte fra 39 prosent i 2024 til 54 prosent i 2025.¹¹⁵

Mindre bevegelse, dårligere konsentrasjonsevne, søvnforstyrrelser, svekket produktivitet og dårligere evne til å lese, analysere og planlegge effektivt er bare noen av de negative effektene sosiale medier har på både barn og voksne.¹¹⁶ For de minste barna kan konsekvensene av skjermbruk være enda mer alvorlige, og det kan påvirke deres evner til å lære språk og utvikle empati.¹¹⁷

Digitaliseringen av samfunnet har ført til et stort kommersielt press på oss som enkeltmennesker, som barna er spesielt sårbare for. Teknologiselskapenes forretningsmodell går ut på å holde brukernes oppmerksomhet lengst mulig, for å kunne vise reklame og samle inn opplysninger til målrettede budskap.¹¹⁸ Barn er spesielt sårbare for avhengighetsskapende

mekanismer, og teknologiselskapene utnytter dette ved å bruke metoder som eksponerer barn for ekstremt innhold og innhold som spiller på usikkerhet og behov for bekreftelse.¹¹⁹ Barna vokser også opp i et miljø der mye av interaksjonen mellom folk skjer digitalt. Det kan derfor oppleves som viktig å være til stede i sosiale medier for ikke å havne utenfor sosialt.

Ekstremisme og rekruttering

Teknologiselskapenes kamp for å holde på brukernes oppmerksomhet har også dyptgripende demokratiske og splittende effekter. De avhengighetsskapende mekanismene utsetter særlig barn, unge og sårbare for innhold som egger opp til hets, diskriminering og ekstremisme. Fra 2017 vektet Facebook sinnereaksjoner fem ganger høyere enn likerklikk.¹²⁰ En studie fra MIT fant at falske nyheter er 70 prosent mer sannsynlige å bli delt enn sanne, og når 1500 mennesker seks ganger raskere enn sanne nyheter gjør.¹²¹

To av tre nordmenn oppgir at de har støtt på nyheter på nett de mistenkte var falske, og Medietilsynet finner stor bekymring for at desinformasjon svekker tilliten til myndigheter og medier.¹²² PST advarte i august 2026 om at radikalisering på nett kan utvikle seg til terrorintensjon, og pekte særlig på TikTok.¹²³

Politiet og Kripos har gjentatte ganger advart om at kriminelle nettverk bruker sosiale medier til å rekruttere barn, blant annet fordi barn under kriminell lavalder ikke kan straffes.¹²⁴ Kriminelle bakmenn bygger tillit til sårbare barn over tid på teknologiselskapenes plattformer. Rekrutteringen skjer ofte gjennom anbefalingssystemer norske myndigheter ikke har innsyn i.

Regjeringen sendte sommeren 2025 ut forslag om aldersgrense på 15 år. Selskapene skulle pålegges å verifisere alderen og risikerte pålegg om retting, tvangsmulkt og overtredelsesgebyr. I mai 2026 ble revidert lov sendt på EØS-høring. Grensen ble hevet til det året man fyller 16, men bare for «skadelige sosiale medier». Kravet om aldersverifisering og alle sanksjonene ble fjernet. Dette fordi departementet frykter det er EØS-stridig å legge ansvaret på selskapene. Regelen sier nå at barn ikke skal ha tilgang. Rødt kalte forslaget sjokkerende og ville ha ny høring. Statsråd Vågslid avviste det. I august ga ESA og EU-kommisjonen positiv tilbakemelding, og regjeringen vil legge loven fram for Stortinget før nyttår.¹²⁵ Vågslid viser til at DSA gir krav om alderskontroll og mulighet for bøter. Norsk lov gir ingen sanksjoner mot selskapene.

Effektene av sosiale medier som er skissert ovenfor er ikke individuelle tilfeller eller utilsiktede virkninger. Teknologiselskapene har bevisst utviklet systemer som er laget for å gjøre nettopp dette med oss. De ønsker for enhver pris å holde oss inne på plattformene sine lengst mulig.

Rødt støtter en aldersgrense for barn, men en grense alene flytter ikke makten. Loven rammer allerede både hatefulle ytringer og rekruttering til kriminell virksomhet.¹²⁶ Problemet er ikke at handlingene er lovlige, men at de sjelden får konsekvenser. I 2025 ble 1123 hatkriminaliteter anmeldt i Norge, en nedgang fra året før. Bare 44 prosent ble oppklart. 185 av sakene ble henlagt fordi politiet ikke fikk identifisert gjerningspersonen.¹²⁷ Rødt vil styrke politiets kapasitet til å etterforske hatkriminalitet, radikalisering og rekruttering til kriminalitet på nett, og kreve at plattformene samarbeider med politiet for å identifisere gjerningspersoner ved mistanke om straffbare forhold.

Samfunnet må kreve å se hva anbefalingssystemene i sosiale medier gjør og kreve at de endres. Rødt foreslår å kreve innsyn i algoritmene for alle brukere, ikke bare for barn, forbud mot manipulerende design og avhengighetsskapende mekanismer i sosiale medier, forbud mot kommersiell profilering av barn, og at teknologiselskapene gjøres ansvarlig for de negative effektene deres tjenester har på både barn og voksne.

Beredskapen

Den 19. juli 2024 sendte sikkerhetsselskapet CrowdStrike ut en programvareoppdatering med feil. På kort tid var 8,5 millioner Windows-maskiner ute av spill. Fly ble stående, sykehus måtte utsette operasjoner, betalingssystemer stoppet. Tapet for de 500 største amerikanske selskapene ble anslått til over 5 milliarder dollar.¹²⁸ Roten til alt dette var en feil hos en leverandør. Når offentlig sektor og samfunnet vårt lener seg på digitale systemer vi verken eier eller kan overprøve har vi lånt bort beredskapen vår.

Selskapene forsvarer denne posisjonen politisk. Da delstaten New York vedtok et krav om at KI-selskapene må rapportere alvorlige hendelser, svarte industrien med en super-PAC (Political Action Committee) – en uavhengig politisk handlingskomité i USA som kan samle inn og bruke ubegrensede pengesummer på å støtte eller motarbeide politiske kandidater. Denne super-PACen var finansiert med over 100 millioner dollar, rettet mot politikerne som fremmet loven.¹²⁹

Norge har vist at vi kan planlegge for sikkerhet når vi vil. Norge har heldigvis en langtidsplan for Forsvaret som er kostnadsfestet, tidfestet og grundig behandlet i Stortinget. Alle partiene står bak. Det er Rødt stolte av.

Ekomsikkerhetsutvalget, ledet av Olav Lysne, leverte i februar 2025 tretten konkrete tiltak for nasjonal kontroll over kritisk digital infrastruktur.¹³⁰ Utvalget ba blant annet staten skaffe seg oversikt over hvilken digital infrastruktur som er kritisk, og kartlegge hva vi er avhengige av utenfor norsk jurisdiksjon, som skytjenester og satellitter. Ett år senere er oversikten bare påbegynt, og kartleggingen er satt ut til en ny arbeidsgruppe.¹³¹ Totalberedskapsmeldingen varslet en langtidsplan for sivil beredskap.

I rebalanseringen av forsvarsforliket vedtok Stortinget at Forsvarets data skal lagres på en måte som reduserer risiko og øker den nasjonale kontrollen, og at Norge skal arbeide sammen med nordiske og europeiske land for at den digitale grunnmuren i Forsvaret skal underlegges norsk og europeisk jurisdiksjon.¹³²

Sykehusene som skal ta imot sårede, Nav som skal utbetale i en krise, og kommunene som skal holde vann og strøm i gang, er fortsatt avhengige av systemer eid i en annen jurisdiksjon. Anbefalingene fra Lysne-utvalget bør ikke bli liggende i en skuff i et departement, men behandles av Stortinget.

Rødts tiltak

1. Ny «panikklov» for datasentre

Skal du bygge et vannkraftverk i Norge, må du ha konsesjon. Skal du bygge et datasenter holder det at kommunen sier ja i en byggesak. Ingen spør hvem som eier anlegget, hvilket lands myndigheter eieren må adlyde, eller hva regnekraften skal brukes til.

Rødt vil ha en midlertidig pause i tildelingen av strøm og nettkapasitet til nye kommersielle datasenterprosjekter, inntil en ny nasjonal datasenterpolitikk og et nasjonalt regelverk er på plass. Pausen kan gjøre unntak for datasentre som ivaretar samfunnskritiske offentlige funksjoner og nødvendig offentlig datalagring. Første steg er et hurtigarbeidende utvalg som foreslår et nasjonalt rammeverk for datasentre, og at dagens datasenterpolitikk erstattes av en ny strategi, raskt.

Blant de nye reglene som trengs for datasentre er at eierskap, finansiering og betydning for kritiske samfunnsfunksjoner blir grundig vurdert før spaden settes i jorda og at det må vurderes på nytt når anlegget skifter eier.

Et datasenter i Norge er ikke under norsk kontroll, og bidrar ikke til norsk teknologiutvikling, av seg selv. Regnekraften kan like gjerne selges til globale aktører som vil ha billig strøm og stabil kjøling. Eierne av anlegget må svare på hvem det faktisk betjener, og stille vilkår om eierskap, kundegrunnlag, vannbruk, overskuddsvarme, norske lønns- og arbeidsvilkår og et arbeidsplassregnskap delt i byggefase og driftsfase.

Datasentre skal som hovedregel ligge i gråareal eller eksisterende industriområder, ikke på dyrket eller dyrkbar mark. Jordvern skal veie tyngre enn et selskaps ønske om billig areal nær kraftlinja.

Stortinget har tre ganger bedt regjeringen hindre etablering av datasentre som utvinner kryptovaluta. Vedtakene må følges opp, og nye regler må legges fram snarest.

2. Forby farlige selskap i norsk forvaltning

Tolletaten har inngått en femårsavtale med det amerikanske analyseselskapet Palantir. Palantir har bygget det omstridte analyseverktøyet ELITE for det amerikanske immigrasjons- og grensepolitiet (ICE). Verktøyet samkjører store mengder data til digital overvåking og fungerer som den teknologiske ryggraden til en aggressiv deportasjonskampanje som splitter familier og som har ført til omfattende menneskerettsbrudd. Attac Norge har krevd at norske myndigheter avslutter alle avtaler med selskapet med henvisning til nettopp denne virksomheten.

Rødt mener norsk forvaltning ikke skal overlate innbyggernes data, verken i skatteetaten, politiet eller helsevesenet, til et selskap bygget av folk som ikke tror på demokratiet. Statlige og kommunale virksomheter skal forbys å inngå nye kontrakter med Palantir og selskaper med tilsvarende virksomhet, og eksisterende kontrakter skal avvikles der det lar seg gjøre uten å sette kritiske funksjoner i fare. Dette krever forskrift og et pålegg til alle statlige innkjøpere.

Foto: Ihne Pedersen.

Palantir er ikke unikt. Det finnes andre lignende selskaper som må kategoriseres som farlige. Cloud Act fra 2018 pålegger ethvert selskap med drift eller juridisk tilknytning til USA å utlevere data uansett hvor i verden dataene er lagret. Morselskap kan pålegges å utlevere data som ligger hos utenlandske datterselskap.²³

3. Få innsyn i, og reguler, sosiale mediers algoritmer

Ansaret for en ulovlig ytring ligger hos den som skrev den. Det plattformene skal svare for, er ikke innholdet i én ytring, men at de bygger og drifter et system som aktivt sprer og forsterker den for profitt. Straffbare ytringer og handlinger sprer seg raskere enn de ellers ville gjort, fordi noen tjener penger på at de gjør det. Hets, trusler og rekruttering av barn til kriminalitet er lovbrudd, og de går på bekostning av andres ytringsfrihet. 13 prosent av nordmenn har opplevd hets på nett det siste halve året. Av dem har 16 prosent sluttet å delta i debatter og diskusjoner, og 33 prosent har blitt mer forsiktige.¹³³ Dette er ikke et fritt ordskifte som legger til rette for ytringsfrihet for alle.

Rødt vil at myndighetene skal kunne kreve innsyn i anbefalingssystemene som styrer hva vi får se, for alle brukere og ikke bare for barn. Algoritmer som brukes i Norge skal kunne dokumentere hva de er satt til å optimalisere for, og hvilke utslag det gir. Brukeren skal kunne slå av personaliseringen og få innholdet i kronologisk rekkefølge. Rødt vil forby kommersiell profilering av barn, og forby manipulerende design og mekanismer som er laget for å skape avhengighet. Selskapene skal ha ansvar for designet sitt, ikke for enkelt ytringer. En aktsomhetsplikt, håndhevet av et tilsyn med gebyr, skal rette seg mot systemrisiko: om algoritmen er innrettet for å maksimere spredning og eksponeringstid uten hensyn til skade. Tilsynet skal aldri vurdere om en enkelt ytring er ulovlig. Det er en sak for domstolene, ikke for et forvaltningstilsyn.

Kritikken skal rettes mot teknologiselskapenes design, ikke mot ytringene som spres der. Det er forfatteren av en ulovlig ytring som skal straffeforfølges, ikke plattformen som la den til rette for å bli sett av flere. Ingen ytring blir fjernet av disse kravene. Det eneste som endres, er hvor lett det er for algoritmen å tjene penger på den.

4. Prioritere krafta

Kraft og nettkapasitet skal ikke fordeles etter hvem som meldte seg først. Rødt vil at kraft og nett skal fordeles gjennom et nasjonalt konsesjonssystem for store nye forbrukere av kraft. Dette innebærer at det

må utarbeides nye generelle kriterier for nettilknytning som tar utgangspunkt i samfunnsnyttene, og som inkluderer hensynet til natur, klima, arbeidsplasser og nasjonal kontroll over kritisk infrastruktur.

Nettkapasitet utdeles i dag etter først til mølla. Den som søker først, får plass først. I juni vedtok Stortinget at nettselskapene unntaksvis kan pålegges å prioritere en kunde, men bare av hensyn til nasjonale sikkerhetsinteresser. Det gir ingen mulighet til å prioritere etter andre kriterier, som arbeidsplasser, lokal verdiskaping eller miljøhensyn.

Et anlegg som legger beslag på store mengder kraft og areal, skal vurderes opp mot hvilke arbeidsplasser og verdier det skaper, og det klimaet og naturen taper. Kritiske norske tjenester, eksisterende industri og prosjekter med dokumentert samfunnsnytte skal komme foran andre. Kapasitet som ikke blir tatt i bruk innen fristen, skal falle bort og fordeles på nytt etter samme regler.

Etter modell av reglene for oljeindustrien, hvor store prosjekter skal godkjennes av Stortinget, bør det innføres en grense for krafttildeling på 25 MW, der alle prosjekter som krever denne mengden kraft eller mer, skal behandles av Stortinget før en eventuell tildeling.

Danmark har lagt fram et lovforslag som tar et oppgjør med første-til-mølla-prinsippet når det gis tilknytning til strømmettet. Samfunnskritiske funksjoner og elektrifisering av eksisterende industri kommer fremst i køen, store internasjonale datasentre bakerst. Forslaget er ikke vedtatt.

5. Bygg en statlig sky

Store deler av offentlig sektor kjører i dag på skytjenester som Microsoft 365 med OneDrive, SharePoint, Teams, Copilot eller kommunikasjonskanaler som Slack eller skylagring som Dropbox eller lignende. Universiteter og høyskoler er i økende grad avhengige av utenlandske skytjenester og regnekraft for å forske og undervise. Selskapene bak er i stor grad amerikanske.

Rødt vil først kartlegge avhengighetene våre til utenlandske teknologi, hvem som eier og drifter dem og hvilken jurisdiksjon de er under. Deretter skal vi avgjøre hvilke deler som bør ligge under norsk kontroll og norsk drift. Vurderingen skal gjøres etter viktighet og sikkerhet. Det mest samfunnskritiske og skjermingsverdige skal ligge i en norsk sky. Det viktige skal kunne flyttes dit hvis det trengs. Resten kan kjøpes i markedet, med en prøvd plan for å komme seg ut. En

statlig sky er en sky der staten står for driften, dataene er lagret og sikret, og krypteringsnøkklene forvaltes av Norge. Da er dataene under norsk kontroll også om en utenlandsk leverandør trekker seg ut eller blir pålagt å stenge oss ute.

Vi må begynne med det viktigste først, og la skyen vokse i takt med behovet. Norsk helsenett viser at det kan gjøres. Foretaket drifter rundt 80 nasjonale løsninger, blant dem Helsenorge, kjernejournal og elektronisk resept. Valget står ikke mellom å bygge alt selv og å eie ingenting. Rødt vil at regjeringen utreder offentlig kontrollert lagring og regnekraft for det mest kritiske i offentlig sektor med kostnadsramme og finansiering.

6. Innfør konsesjon for innsamling og salg av data

I dag kan et selskap samle inn nesten alle data det vil om nordmenn, koble dem sammen og tjene penger på dem. Formelt skjer det med samtykke. Da Forbrukerrådet i 2016 leste vilkårene på en vanlig norsk mobiltelefon høyt, tok det 31 timer og 49 minutter for 33 apper. Ingen har tid til å lese og sette seg inn i så mye. Brillor, klokke og annen bærbar elektronikk har kamera eller mikrofon i tillegg til mange sensorer og logger. Det kan virkelig stilles spørsmål ved hvor reelt samtykket vi har gitt er.

Rødt vil innføre konsesjonsplikt for kommersiell innsamling, sammenstilling og salg av data om norske innbyggere. Den som vil tjene penger på slike data, må søke om tillatelse. En må oppgi hva som samles inn hva det brukes til, hvor det lagres og hvem det kan deles videre med.

Ansiktsgjenkjenning i sanntid av personer som ikke har samtykket skal forbys i det offentlige rom. Det gjelder overvåkingskameraer, smartbriller og andre bærbare enheter. Det skal også være forbudt å bygge databaser med ansiktspilder som er hentet inn uten samtykke. Kommersiell innsamling av biometriske data fra personer som ikke er kunde hos selskapet, forbys. Det samme gjelder reklame som bygger på sporing og personalisering av enkeltpersoner. Opplysninger fra skolen, helsevesenet og Nav skal verken selges videre eller brukes til å trene kommersiell KI.

Samtidig må selskapene betale skatt der verdiene skapes. Frankrike innførte en omsetningsbasert skatt på store digitale plattformer i 2019, ble møtt med amerikansk trussel om toll, og krevde inn skatten likevel. Tollen ble aldri iverksatt. Norge kan gjøre det samme, uten å vente på at OECD blir enige.

7. Sikre enkelt bytte til nye systemer

Når en kommune har inngått en kontrakt om skytjenester, er det både kostbart og tidkrevende å bytte leverandør. Vi har sett fly, sykehus og butikkasser over store deler av verden stanse fordi én programvareoppdatering var feil. Ingen hadde angrepet noe. Det holdt at mange nok var avhengige av det samme.

Ingen kritisk viktig offentlig virksomhet skal inngå en kontrakt uten å ha sjekket hva det koster å komme seg ut av en innlåsing. En må ha planer for hva virksomheten gjør hvis leverandøren stenger tjenesten, setter opp prisen kraftig eller blir pålagt å trekke seg. Data skal kunne flyttes, og systemer skal kunne byttes. Norge bør stille minst like strenge krav til IT-leverandører som EUs dataforordning stiller, uavhengig av hvor EØS-prosessen står.

Retten til å komme seg ut av avtaler skal også gjelde hva dataene er brukt til, ikke bare rådataene. Kontrakter med det offentlige skal kreve at data og andre bruk av dataen alltid kan eksporteres i et åpent, standardisert format. Det er langt billigere å bytte leverandør, eller ta driften i egen regi, når ingenting er låst i et lukket filformat bare én leverandør kan lese. EUs Data Act innfører tilsvarende krav til dataportabilitet ved bytte av skyleverandør, og forbyr byttegebyrer fra 12. januar 2027. Norge bør stille det samme kravet i egne kontrakter, uavhengig av EØS-prosessen.⁴²

8. Samordne offentlige it-innkjøp

Norsk offentlig sektor kjøpte skytjenester for anslagsvis 11,6 milliarder kroner i 2023, og IT for nær 22 milliarder i 2025. Men vi møter selskapene som 357 kommuner og et par hundre etater, hver for seg. Hver av oss er en liten kunde. Samlet er vi en av de største i landet.

Innkjøpene skal samordnes slik at en har størst mulig forhandlingsmakt opp mot de største leverandørene. Vi bør stille krav som at systemer kan overføre data seg imellom uavhengig av leverandør. Sikre brukere retten til å ta ut sine egne data og en reell mulighet til å bytte. Åpen kildekode bør være hovedregelen ved nyanskaffelser. All ny kode som skrives på oppdrag fra det offentlige, bør være åpen kildekode så langt det lar seg gjøre. Det gir åpenhet i hvordan offentlige systemer faktisk virker. Dette er kjernen i den europeiske kampanjen Public Money, Public Code: kode betalt av fellesskapet skal eies av fellesskapet.¹³⁴

9. Sikre selvstendig kontroll over offentlige apper

Du kommer ikke inn på nettbanken uten BankID. Du ser ikke prøvesvarene dine uten BankID i Helsenorge-appen. Både Helsenorge- og bank-appen må godkjennes av Apple og Google for å kunne oppdateres.

Norge trenger likevel ikke tillatelse fra Apple eller Google for å nå egne innbyggere. BankID virker allerede i nettleser, og Helsenorge har full nettportal. Staten kan distribuere sin app direkte fra egen nettside. Det staten mangler er et lovfestet krav om at kritiske tjenester alltid skal kunne levere tjenestene uavhengig av eier av app-butikkene. Vi trenger en oversikt over hvilke samfunnskritiske tjenester som i dag er avhengige av godkjenning fra Apple eller Google for at den blir levert til norske innbyggere.

10. Gjenopprett statskonsult

Staten hadde en gang sitt eget rådgivningsmiljø. Statskonsult startet i 1947 som Rasjonaliseringskontoret og var statens hovedleverandør av hjelp til fornyelse av forvaltningen. Det ble gjort om til statlig selskap i 2004 og slått sammen med Difi i 2008. Vi satte bort arbeidet, mistet evnen til å gjøre det, og bruker nå tapet av evnen som begrunnelse for å sette det bort videre. Dette er sløsing av fellesskapets ressurser i flere ledd.

Riksrevisjonen slo i 2016 fast at det ikke settes av nok tid og ressurser til å overføre kompetanse i konsulentoppdrag. Det må vi ta et oppgjør med.

Staten og kommunene må få egne fagfolk som kan utvikle, drifte og bytte ut digitale løsninger. Krav om kompetanseoverføring skal inn i relevante kontrakter.

Denne kompetansen bør ikke spres tynt utover etatene i offentlig sektor. Den bør samles i et felles fagmiljø, i form av et gjenopprettet Statskonsult.

Statlige virksomheter kan da få tjenester fra en felles statlig enhet. Da slipper hver etat å lyse ut hvert oppdrag til en høy pris, og slipper også å bygge sitt eget miljø fra bunnen.

Oslo kommune gjorde noe av dette med Oslo Origo, bygget opp fra 2018 som et av landets ledende fagmiljøer på digitalisering i offentlig sektor, med ansvar for blant annet drift og produktutvikling for en kommune med 700 000 innbyggere.¹³⁵ Origo ble i 2025 slått sammen med en ny digitaliseringsetat.

Hva skjer hvis vi ikke gjør noe?

Rødt frykter ikke at strømmen slås av i morgen eller at Helsenorge blir stengt ute. Rødt er likevel bekymret for at handlingsrommet vårt til å bestemme blir mindre for hvert år som går. Kraft bindes opp i køen i avtaler som varer i tiår. Kontrakter og innkjøp fornyes, og vi gjør oss stadig mer avhengig av tjenester vi ikke har anledning til å sikre selv. Data blir liggende på systemer vi ikke har full oversikt over med den konsekvens at vi ikke vet hva de blir brukt til.

Helseplattformen viser hvor ille det kan gå. Det tok kort tid å binde seg, kostnaden for å komme seg ut er rundt 14,2 milliarder kroner.

Forskjellen i dag handler mest om vilje. Fossene kom tilbake til fellesskapet fordi Stortinget de folkevalgte tok innover seg alvoret og vedtok regulering og lover. Digital infrastruktur har ingen hjemfallsrett. Likevel er denne infrastrukturen så viktig og skaper så enorme verdier at vi ikke kan la være å få kontroll over den og bygge den videre slik vi har gjort med krafta og med oljen.

Argumentet mot å handle har vært det samme i hundre og tjue år. Vi er for små, vi kan ikke faget, andre gjør det bedre enn oss. Det argumentet holdt ikke i 1906 eller i 1971. Begge ganger bestemte Norge over en ressurs vi ennå ikke behersket, og begge ganger ble det grunnlaget for noe vi lever av i dag.

Vi må gjenta norske suksesser med å ta nasjonal, demokratisk kontroll, og ikke la oss bøye for de argumentene som ikke holdt vann ved tidligere historiske vendepunkt i norsk historie.

Referanser

1. «Hjemfallsrett», Store norske leksikon. <https://snl.no/hjemfallsrett>
2. NOU 1994: 12, kapittel 7. Panikkloven av 7. april 1906 og konsesjonsloven av 18. september 1909. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-1994-12/id139493/?ch=7>
3. «De ti oljebud», Stortinget 14. juni 1971, Innst. S. nr. 294 (1970–71). <https://www.stortinget.no/no/Hva-skjer-pa-Stortinget/Nyhetsarkiv/Hva-skjer-nyheter/2020-2021/de-ti-oljebud-vedtatt-for-50-ar-siden/>
4. Nærings- og fiskeridepartementet, «Norge som datasenternasjon» (2018), kapittel 7.3. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/datasenterstrategien/id2590685/>
5. Digi.no, «Regjeringen fjerner skatter for å lokke datasentre til Norge», 22. februar 2018. <https://www.digi.no/artikler/la-frem-ny-strategi-i-dag-regjeringen-fjerner-skatter-for-a-lokke-datasentre-til-norge/431120/>
6. Kommunal- og moderniseringsdepartementet, «En digital offentlig sektor. Digitaliseringsstrategi for offentlig sektor 2019–2025», juni 2019. https://www.regjeringen.no/contentassets/db9bf2bf10594ab88a470db40da0d10f/no/pdfs/digitaliseringsstrategi_for_offentlig_sektor_rettet.pdf
7. Kommunal- og moderniseringsdepartementet, «Norske datasenter, berekraftige digitale kraftsenter» (2021), side 24 og 25. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/norske-datasenter/id2867155/>
8. Statistisk sentralbyrå, «Datasentrene vokser raskt, men hvilke verdier skaper de for Norge?». <https://www.ssb.no/teknologi-og-innovasjon/informasjons-og-kommunikasjonsteknologi-ikt/artikler/datasentrene-vokser-raskt-men-hvilke-verdier-skaper-de-for-norge>
9. Dagsavisen, intervju med digitaliseringsminister Karianne Tung, 12. februar 2026. <https://www.dagsavisen.no/nyheter/vi-legger-utrolig-mye-makt-i-hendene-pa-noen-fa-private-aktorer/10193765>
10. The Ringer, «What Is Palantir? An FAQ», 26. februar 2026. <https://www.theringer.com/2026/02/26/tech/palantir-ceo-founder-controversy-explained-lotr-peter-thiel-alex-karp>
11. Peter Thiel, «The Education of a Libertarian», Cato Unbound, 13. april 2009. <https://www.cato-unbound.org/2009/04/13/peter-thiel/education-libertarian/>
12. ACLU, «All the Ways Palantir is Assisting Trump's Abusive Removal Campaign». <https://www.aclu.org/news/privacy-technology/palantir-deportation-roundup>
13. Washington Post, «Five points for anger, one for a 'like'», 26. oktober 2021. <https://www.seattletimes.com/nation-world/five-points-for-anger-one-for-a-like-how-facebooks-formula-fostered-rage-and-misinformation/>
14. NRK, «PST bekymret: Islamistisk propaganda når stadig flere norske ungdommer», august 2026. https://www.nrk.no/norge/pst-bekymret_islamistisk-propaganda-nar-stadig-flere-norske-ungdommer-1.17987192
15. Dokument nr. 15:2503 (2024–2025), besvart 23. juni 2025. <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Sporsmal/Skriftlige-sporsmal-og-svar/Skriftlig-sporsmal/?qnid=105081>
16. Anskaffelser.no, «Statlige fellesavtaler». <https://www.anskaffelser.no/statens-innkjops-senter-og-fellesavtaler/statlige-fellesavtaler>
17. NVE, «Energibruk i datasenter». <https://www.nve.no/energi/energisystem/energibruk/energibruk-i-datasenter/>
18. Dagsavisen, «Datasentrenes enorme strømforbruk: Nesten firedoblet på tre år», 21. september 2026. <https://www.dagsavisen.no/nyheter/datasentrenes-enorme-stromforbruk-nesten-firedoblet-pa-tre-ar/10541568>
19. Visual Capitalist, «Visualized: Big Tech AI Spending». <https://www.visualcapitalist.com/visualized-big-tech-ai-spending/>
20. IEA, «Energy and AI» (2025). <https://www.iea.org/reports/energy-and-ai/executive-summary>
21. Axios, NTB og Digi.no, 15. juni 2026, og Financial Times, 13. juni 2026. Eksportkontrollen ble opphevet 1. juli 2026, etter atten dager.
22. Politico, «International Criminal Court to drop Microsoft over sanction fears», 30. oktober 2025. <https://subscriber.politicopro.com/article/2025/10/international-criminal-court-to-drop-microsoft-over-sanction-fears-00630316>
23. 18 U.S. Code § 2713, innført ved CLOUD Act, vedtatt mars 2018. <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/18/2713>
24. 50 U.S. Code § 1881a, Foreign Intelligence Surveillance Act, Section 702. <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/50/1881a>
25. «Foreign Intelligence Surveillance Act», Wikipedia. Fra 1979 til 2006 fikk domstolen 22 990 søknader og avviste 5. https://en.wikipedia.org/wiki/Foreign_Intelligence_Surveillance_Act

26. [iv] Office of the Director of National Intelligence, «Annual Statistical Transparency Report» for 2024. 246 073 mål i 2022, 268 590 i 2023 og 291 824 i 2024. https://archive.dni.gov/files/CLPT/documents/2025_ASTR_for_CY2024.pdf
27. EU-domstolen, sak C-311/18, Data Protection Commissioner mot Facebook Ireland og Maximillian Schrems (Schrems II), 16. juli 2020. <https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-311/18>
28. Congressional Research Service, «FISA Section 702 and the 2024 Reforming Intelligence and Securing America Act», R48592. <https://www.congress.gov/crs-product/R48592>
29. Brennan Center for Justice, «Section 702 of the Foreign Intelligence Surveillance Act (FISA): 2026 Resource Page», oppdatert 17. september 2026. <https://www.brennancenter.org/our-work/research-reports/section-702-foreign-intelligence-surveillance-act-fisa-2026-resource-page>
30. Walter Isaacson, «Elon Musk» (2023), og Musks egen redegjørelse på X 8. september 2023. Dekningen ble ikke slått av; den var aldri slått på, og Musk avsto å slå den på.
31. Peter Thiel, «The Education of a Libertarian», Cato Unbound, 13. april 2009. <https://www.cato-unbound.org/2009/04/13/peter-thiel/education-libertarian/>
32. TheStreet, «Palantir CEO makes another controversial statement». <https://www.thestreet.com/politics/palantir-ceo-makes-another-controversial-statement>
33. The Barents Observer, «Norwegian Customs extends Palantir contract despite growing scrutiny», etter Filter Nyheter. Kundeforholdet startet i 2017, og avtalen løper til 2030 med opsjon til 2035. <https://www.thebarentsobserver.com/news/norwegian-customs-extends-palantir-contract-despite-growing-scrutiny-1/452201>
34. AP og Reuters, 20. januar 2025.
35. Synergy Research Group, «Cloud Market Share Trends: Big Three Together Hold 63%». Andelen på 63 prosent gjelder tredje kvartal 2025, mens kvartalsomsetningen på 129 milliarder dollar gjelder første kvartal 2026. <https://www.srgresearch.com/articles/cloud-market-share-trends-big-three-together-hold-63-while-oracle-and-the-neoclouds-inch-higher>
36. Synergy Research Group, «European Cloud Providers' Local Market Share Now Holds Steady at 15%», juli 2025. <https://www.srgresearch.com/articles/european-cloud-providers-local-market-share-now-holds-steady-at-15>
37. Synergy Research Group, «European Cloud Providers' Local Market Share Now Holds Steady at 15%», juli 2025. Tredobling og seksdobling er Synergys egne formuleringer, ikke eksakte tall. <https://www.srgresearch.com/articles/european-cloud-providers-local-market-share-now-holds-steady-at-15>
38. Bsure, «Microsoft varsler valutajustering. Norske lisenspriser øker med 12 prosent fra 1. februar 2024». <https://www.bsure.io/no/insights/microsoft-announces-currency-adjustment-starting-february-1-2024>
39. Microsoft, «Microsoft 365 Pricing and Packaging Updates», kunngjort 4. desember 2025. Se tabell 1 for hele utvalget. <https://www.microsoft.com/en-us/licensing/news/2026-m365-packaging-pricing-updates>
40. Dokument nr. 15:2503 (2024–2025), besvart 23. juni 2025, med Menon og DFØ, «Markedet for skytjenester i offentlig sektor» (2024) som vedlegg. Rapporten oppgir et spenn på 6 til 17 milliarder kroner. <https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/dokumentserien/2024-2025/dok15-202425-2503-vedlegg.pdf>
41. Forskning.no, «Hvorfor er legemidler så mye billigere i Norge enn i USA?». <https://www.forskning.no/samfunns-medisin-marked-medisiner/hvorfor-er-legemidler-sa-mye-billigere-i-norge-enn-i-usa/297975>
42. Regjeringen.no, EØS-notat om dataforordningen, forordning (EU) 2023/2854. <https://www.regjeringen.no/no/sub/eos-notatbasen/notatene/2022/sep/dataforordningen/id2928372/>
43. Apple Newsroom, «Global App Store helps developers reach new heights», 5. juni 2025.
44. Apple Inc., «Apple reports fourth quarter results», 30. oktober 2025. Bruttomargin for tjenester 75,3 prosent, for maskinvare 36,2 prosent. <https://www.apple.com/newsroom/2025/10/apple-reports-fourth-quarter-results/>
45. Apple Inc., årsrapport for regnskapsåret 2025 (SEC Form 10-K), segmentopplysninger.
46. Epic Games, Inc. v. Apple Inc., kjennelse fra dommer Yvonne Gonzalez Rogers, 30. april 2025, omtalt i TechCrunch 1. mai 2025. <https://techcrunch.com/2025/05/01/read-the-juiciest-bits-from-the-apple-epic-court-ruling/>
47. Reuters, «Norwegian payment app Vipps takes on Apple, wants EU antitrust action», 15. februar 2023. <https://www.usnews.com/news/technology/articles/2023-02-15/norwegian-payment-app-vipps-takes-on-apple-wants-eu-antitrust-action>
48. Europakommisjonen, «Commission seeks feedback on commitments offered by Apple over practices related to Apple Pay», 19. januar 2024. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_24_282
49. Vipps MobilePay, lansering 9. desember 2024, omtalt i MacRumors samme dag. <https://www.macrumors.com/2024/12/09/vipps-mobilepay-first-iphone-apple-pay-alternative/>

50. Europakommisjonen, «Commission finds Apple and Meta in breach of the Digital Markets Act», 23. april 2025. Apple anket boten 7. juli 2025. <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/news/commission-finds-apple-and-meta-breach-digital-markets-act>
51. Meta Platforms, Inc., «Meta Reports Fourth Quarter and Full Year 2025 Results», 28. januar 2026, og Alphabet Inc., resultatrapport for fjerde kvartal og hele 2025. <https://www.sec.gov/Archives/edgar/data/1326801/000162828026003832/meta-12312025xexhibit991.htm>
52. Meta Platforms, Inc., kvartalsrapport til U.S. Securities and Exchange Commission (Form 10-Q), 2025.
53. OECD, «Measuring the economic value of data» (2021).
54. Anslag sammenstilt av flere analyseselskaper for 2025. Kildene spriker mellom om lag 80 og 90 prosent, avhengig av om man måler omsetning eller enheter.
55. The Next Web, «France's antitrust probe into Nvidia is nearing its end, regulator says», juli 2026. <https://thenext-web.com/news/france-nvidia-antitrust-probe-nearing-end>
56. Anthropic og Amazon, «Anthropic and Amazon expand compute collaboration», april 2026. Samlet ramme er opptil 33 milliarder dollar, mot at Anthropic kjøper regnekraft fra AWS for om lag 100 milliarder dollar. <https://www.anthropic.com/news/anthropic-amazon-compute>
57. Epoch AI og Stanford HAI, «AI Index». Anslagene varierer med hva som regnes med: én treningskjøring, mislykkede forsøk underveis, eller samlet utvikling.
58. U.S. Bureau of Industry and Security, eksportkontroll på avanserte databrikker til Kina, oktober 2022, skjerpet oktober 2023. «AI Diffusion Rule» fra januar 2025 innførte kvoter for de fleste land, men ble trukket tilbake i mai 2025.
59. Statistisk sentralbyrå, statistikk over bruk av IKT i staten.
60. Menon Economics og DFØ, «Markedet for skytjenester i offentlig sektor», oktober 2024, vedlegg til Dokument nr. 15:2503 (2024–2025). <https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/dokumentserien/2024-2025/dok15-202425-2503-vedlegg.pdf>
61. Digitaliserings- og forvaltningsdepartementet, digitaliseringsrundskrivet, fastsatt 27. mai 2025. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/digitaliseringsrundskrivet/id3103320/>
62. Fagbladet, undersøkelse blant HR-ansatte i staten. 80 prosent oppgir Microsofts Copilot, 61 prosent ChatGPT.
63. Karianne Tung i paneldebatt i Trondheim 9. mai 2025, gjengitt via NTB.
64. Dagsavisen, intervju med Karianne Tung, 12. februar 2026, gjengitt på lederplass i Klassekampen 11. mars 2026. <https://www.dagsavisen.no/nyheter/vi-legger-utrolig-mye-makt-i-hendene-pa-noen-fa-private-aktorer/10193765>
65. Riksrevisjonen, Dokument 3:3 (2024–2025), «Riksrevisjonens undersøkelse av Helseplattformen i Midt-Norge», 23. oktober 2024. <https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/dokumentserien/2024-2025/dok3-202425-003.pdf>
66. Digi.no, «Helseplattformen: Sterkt kritikkverdig og farlig for pasientene, ifølge Riksrevisjonen», 24. oktober 2024. <https://www.digi.no/artikler/helseplattformen-sterkt-kritikkverdig-og-farlig-for-pasientene-ifolge-riksrevisjonen/552096>
67. Altinget, «Kjøpte IT-lisenser for seks milliarder», basert på statsregnskapet 2025. <https://www.altinget.no/artikkel/kjopte-it-lisenser-for-seks-milliarder-oeker-med-nesten-en-milliard-i-aaret>
68. Rødt, «En rimeligere og rausere offentlig sektor. Rødts plan for å kutte i sløsing». <https://roedt.no/slosing>
69. Riksrevisjonen, Dokument 3:6 (2016–2017), «Riksrevisjonens undersøkelse av konsulentbruk i staten». Behandlet i Stortinget 18. januar 2018, Innst. 96 S (2017–2018). <https://www.riksrevisjonen.no/globalassets/rapporter/no-2016-2017/konsulentbrukistaten.pdf>
70. Riksrevisjonen, Dokument 3:14 (2020–2021), «Riksrevisjonens undersøkelser av Én innbygger – én journal og anskaffelser av konsulenttjenester i Direktoratet for e-helse», sak 2. <https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/dokumentserien/2020-2021/dok3-202021-014.pdf>
71. Riksrevisjonen, Dokument 3:14 (2020–2021), sak 2.
72. Christer Eneroth, «Norge trenger en god plan for nasjonal sky», Digi.no, 20. mars 2025. <https://www.digi.no/artikler/debatt-norge-trenger-en-god-plan-for-nasjonal-sky/556909>
73. «De ti oljebud», Stortinget 14. juni 1971. <https://www.stortinget.no/no/Hva-skjer-pa-Stortinget/Nyhetsarkiv/Hva-skjer-nyheter/2020-2021/de-ti-oljebud-vedtatt-for-50-ar-siden/>
74. Brev fra digitaliserings- og forvaltningsminister Karianne Oldernes Tung til Stortinget 6. mars 2026, vedlegg til Innst. 225 S (2025–2026). <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Innstillinger/Stortinget/2025-2026/inns-202526-225s/?all=true>

75. Nasjonal sikkerhetsmyndighet, «Konseptvalgutredning for nasjonal skytjeneste», med ekstern kvalitetssikring (KS1) fra Oslo Economics, PROMIS og Systra (2023). <https://nsm.no/regelverk-og-hjelp/rapporter/konseptvalgutredning-for-nasjonal-skytjeneste>
76. Norges Bank, «Kunderetta betalingsformidling 2025», 10. juni 2026. <https://www.norges-bank.no/no/nyheter-og-hendelser/publikasjoner/kunderetta-betalingsformidling/>
77. PPRO, om kortmarkedet i Nederland. Mastercard 94 prosent, Visa 5 prosent.
78. X-Road, fri programvare under MIT-lisens, forvaltet av Nordic Institute for Interoperability Solutions. <https://x-road.global/>
79. Delstatsregjeringen i Schleswig-Holstein, «LibreOffice ersetzt Microsoft», 4. desember 2025. https://www.schleswig-holstein.de/DE/landesregierung/ministerien-behoerden/I/Presse/PI/2025/cds/251204_cds_open-source
80. The Register, «International Criminal Court ditches Microsoft Office», 31. oktober 2025. Byttet gjelder kontorstøtte og samhandling, ikke saksbehandlingssystemene. https://www.theregister.com/2025/10/31/international_criminal_court_ditches_office/
81. Prop. 1 LS (2015–2016) og Prop. 1 LS (2016–2017), med budsjettavtalene 23. november 2015 og 3. desember 2016.
82. Budsjettforliket for 2018, inngått 22. november 2017. Utfasingen ble forlenget fra fem til sju år, med start i 2019.
83. Kommunal- og moderniseringsdepartementet, «Norske datasenter, berekraftige digitale kraftsenter», 11. august 2021. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/norske-datasenter/id2867155/>
84. Forskrift om datasenter, fastsatt 18. desember 2024, i kraft 1. januar 2025. <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2024-12-18-3313>
85. Energi og Klima, om at Nederland avvirket «først til mølla» fra januar 2026.
86. Nærings- og fiskeridepartementet, «Norge som datasenternasjon» (2018), kapittel 7.3. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/datasenterstrategien/id2590685/>
87. Forskrift om datasenter, fastsatt 18. desember 2024. <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2024-12-18-3313>
88. Regjeringen.no, «Norway Joins the Pax Silica Initiative», 6. mai 2026. <https://www.regjeringen.no/en/whats-new/norge-slutter-seg-til-pax-silica-initiativet/id3158545/>
89. Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon. Forsvaret har innført et tilsvarende forbud mot DeepSeek.
90. Prop. 105 S (2024–2025) og Innst. 263 S (2024–2025), samtykke gitt 27. mai 2025 med 89 mot 13 stemmer. <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Saker/Sak/?p=102915>
91. Jonathan McDowell, «Active Satellites in Orbit», planet4589.org. Per 13. august 2026: 10 742 Starlink av 16 279 aktive satellitter. <https://planet4589.org/space/stats/active.html>
92. Riksrevisjonen, Dokument 3:3 (2024–2025), «Riksrevisjonens undersøkelse av Helseplattformen i Midt-Norge», 23. oktober 2024. <https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/dokumentserien/2024-2025/dok3-202425-003.pdf>
93. Sykepleien, «Nye tall: 700 avvik på 476 dager», april 2026. Tallet gjelder Helse Nord-Trøndelag alene. <https://sykepleien.no/2026/04/nye-tall-700-avvik-pa-476-dager-helseplattformen-skaper-pasientrisiko-nesten-hver-uke>
94. Riksrevisjonen, Dokument 3:3 (2024–2025). <https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/dokumentserien/2024-2025/dok3-202425-003.pdf>
95. Sopra Steria, «Konsekvensvurdering av systemskifte i Helse Midt-Norge», styresak 039-2026, mars 2026. Anslaget omfatter en regnskapsmessig nedskrivning på 2,7 milliarder kroner. <https://styreportal.helse-midt.no/1001/Delte%20dokumenter/2026-03-27/sak%20039-2026%20Vedlegg%20%20-%20Konsekvensvurdering%20av%20systemskifte%20i%20Helse%20Midt-Norge%20%E2%80%93%20Kopi.pdf>
96. Epoch AI og Visual Capitalist, basert på selskapenes SEC-innleveringer. De fem selskapene er Alphabet, Amazon, Meta, Microsoft og Oracle. <https://www.visualcapitalist.com/visualized-big-tech-ai-spending/>
97. Nikkei Asia, «Five US tech giants' hidden debts soar to \$1.65tn on opaque AI funding», 20. juli 2026. <https://asia.nikkei.com/business/technology/five-us-tech-giants-hidden-debts-soar-to-1.65tn-on-opaque-ai-funding>
98. IEA, «Energy and AI», 10. april 2025, Base Case. <https://www.iea.org/reports/energy-and-ai/executive-summary>
99. NVE, «Status og utvikling i kraftsystemet 2025–2030», rapport 2026/17, mai 2026. NVE sammenligner 4 TWh i 2030 med om lag 15 TWh i et normalår, ikke med det faktiske overskuddet på 23 TWh i 2025. https://publikasjoner.nve.no/rapport/2026/rapport2026_17.pdf
100. Statistisk sentralbyrå, «Datasentrene vokser raskt, men hvilke verdier skaper de for Norge?». SSB oppgir om lag 2 prosent i 2025 mot 0,5 prosent i 2022. Tallet 2,4 prosent er regnet ut av oss, 3,3 TWh av 138 TWh. <https://www.ssb.no/teknologi-og-innovasjon/informasjons-og-kommunikasjonsteknologi-ikt/artikler/datasentrene-vokser-raskt-men-hvilke-verdier-skaper-de-for-norge>

101. E24, «Aker i «moden» dialog med myndighetene om datasentre i Nord-Norge», 18. juli 2026. Effekten er regnet om fra NVEs forutsetning om 70 prosent brukstid. <https://e24.no/norsk-oekonomi/i/zOx27K/aker-i-moden-dialog-med-myndighetene-om-datasentre-i-nord-norge>
102. Stavanger Aftenblad, 16. juli 2026.
103. NRK, «Frykter datasentre med Google i spissen vil sluke all strøm i Grenland», 20. april 2025. <https://www.nrk.no/vestfoldogtelemark/frykter-datasentre-med-google-i-spissen-vil-sluke-all-strom-i-grenland-1.17374873>
104. Statistisk sentralbyrå, «Datasentrene vokser raskt, men hvilke verdier skaper de for Norge?». Kraftintensiv industri lå på 913 kroner per MWh i 2023, samme år som datasentrene lå på 587. <https://www.ssb.no/teknologi-og-innovasjon/informasjons-og-kommunikasjonsteknologi-ikt/artikler/datasentrene-vokser-raskt-men-hvilke-verdier-skaper-de-for-norge>
105. Statnetts tilknytningsregister. Bransjetallet på 4 400 sysselsatte og 4,7 milliarder kroner omfatter indirekte og induserte virkninger. SSB teller 677 direkte og innleide i 2024.
106. Menon Economics, «Ringvirkninger av Stargate Norways datasenter i Narvik» (2025), bestilt av Stargate Norway. Enebakk-analysen er bestilt av Green Mountain, Gromstul-analysen av Google. <https://menon.no/uploads/images/2025-115-Ringvirkninger-av-Stargate-Norways-datasenter-i-Narvik.pdf>
107. Driftsårsverk per MW er regnet om av oss: Stargate Norway 250 årsverk på 230 MW, Google Gromstul om lag 100 på 240 MW, Green Mountain Hamar 350 ved 150 MW, Green Mountain Enebakk om lag 120 på 26,8 MW. Se også Food & Water Watch, «Artificial Jobs: The Illusion of Big Tech's Data Center Jobs», januar 2026. https://www.foodandwaterwatch.org/wp-content/uploads/2026/01/RB_2601_DataCenterJobs.pdf
108. Louisiana Illuminator, 20. august 2025. <https://lailluminator.com/2025/08/20/entergy-meta/>
109. Teknisk Ukeblad, «Google kjøper vindpark i Norge», 30. juni 2016. <https://www.tu.no/artikler/google-kjoper-vindpark-i-norge/349144>
110. Energinet, pressemelding 2. mars 2026, og Version2 og Ingeniøren 27. mai 2026. Lovforslag fremsatt i Folketinget 20. august 2026, ikke vedtatt per 3. september 2026.
111. Medietilsynet, «Økonomien i norske aviser 2021–2025». <https://www.medietilsynet.no/fakta/rapporter/medieokonomi/2026/okonomien-i-norske-aviser-20212025/>
112. Google Norway AS, årsregnskap (Brønnøysundregistrene). Skattetallet gjelder regnskapsåret 2021, omtalt i Finansavisen juli 2022.
113. Fair Tax Foundation, «The Silicon Six and their enduring global tax gap», 15. april 2025. <https://fairtaxmark.net/wp-content/uploads/Silicon-Six-Report-2025.pdf>
114. Statistisk sentralbyrå, «Norsk mediebarometer 2025», 12. mai 2026. <https://www.ssb.no/kultur-og-fritid/tids-og-mediebruk/artikler/norsk-mediebarometer-2025>
115. Statistisk sentralbyrå, «Norsk mediebarometer 2025», 12. mai 2026, om 9 til 12-åringers bruk av sosiale medier. <https://www.ssb.no/kultur-og-fritid/tids-og-mediebruk/artikler/norsk-mediebarometer-2025>
116. Helse Bergen, «Balansert bruk av skjerm». <https://www.helse-bergen.no/attentiv/a-legge-til-rette-for-god-oppmerksomhet/balansert-bruk-av-skjerm/>
117. UNRIC, «Skjermtid stjeler barndommen». <https://unric.org/no/skjermtid-stjeler-barndommen/>
118. Forbrukerrådet, innspill til Skjermbrukutvalget, 5. april 2024. <https://files.nettsteder.regjeringen.no/wpuploads01/sites/546/2024/04/Forbrukerradets-innspill-til-skjermbrukutvalget-050424.pdf>
119. The Guardian, «Facebook harms children and is damaging democracy, claims whistleblower», 5. oktober 2021. <https://www.theguardian.com/technology/2021/oct/05/facebook-harms-children-damaging-democracy-claims-whistleblower>
120. Washington Post, gjengitt i Seattle Times, «Five points for anger, one for a 'like'», 26. oktober 2021. <https://www.seattletimes.com/nation-world/five-points-for-anger-one-for-a-like-how-facebooks-formula-fostered-rage-and-misinformation/>
121. Vosoughi, Roy og Aral, «The spread of true and false news online», Science, 9. mars 2018. <https://www.science.org/doi/10.1126/science.aap9559>
122. Medietilsynet, «Kritisk medieforståelse i den norske befolkningen 2024», 7. mai 2024. <https://www.medietilsynet.no/fakta/rapporter/kritisk-medieforstaelse/rapporter-2024/kmf2024/>
123. NRK, «PST bekymret: Islamistisk propaganda når stadig flere norske ungdommer», august 2026. https://www.nrk.no/norge/pst-bekymret_islamistisk-propaganda-nar-stadig-flere-norske-ungdommer-1.17987192
124. Politiet, «Rekruttering til kriminelle nettverk». <https://www.politiet.no/rad/kriminelle-nettverk/rekruttering-til-kriminelle-nettverk>

125. Regjeringen.no, «Positiv tilbakemelding fra EU til ny lov om sosiale medium», 13. august 2026. <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/positiv-tilbakemelding-fra-eu-til-ny-lov-om-sosiale-medium/id3170219/>
126. Straffeloven § 185, om hatefulle ytringer. <https://lovdata.no/lov/2005-05-20-28/%C2%A7185>
127. Politiet, «Hatkriminalitet i Norge – årsrapport 2025», 21. april 2026. <https://www.politiet.no/nyheter-og-presse/oslo/nyhet/2026-04-21/hatkriminalitet-i-norge-arsrapport-2025>
128. Parametrix, «CrowdStrike's Impact on the Fortune 500». Microsoft anslo at om lag 8,5 millioner Windows-enheter ble rammet 19. juli 2024. <https://www.parametrixinsurance.com/reports-white-papers/crowdstrikes-impact-on-the-fortune-500>
129. CNBC, «AI industry-backed super PAC targets New York Democrat», 17. november 2025. Super-PAC-en Leading the Future har gjort Alex Bores til sitt fremste mål etter RAISE Act. <https://www.cnbc.com/2025/11/17/ai-super-pac-elections-midterms-bores.html>
130. Ekomsikkerhetsutvalget, «Nasjonal kontroll med kritisk digital kommunikasjonsinfrastruktur», 28. februar 2025. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nasjonal-kontroll-med-kritisk-digital-kommunikasjons-infrastruktur/id3089835/>
131. Dokument nr. 15:1852 (2025–2026), svar fra digitaliserings- og forvaltningsministeren på spørsmål fra Nikolai Astrup (H). <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Sporsmal/Skriftlige-sporsmal-og-svar/Skriftlig-sporsmal/?qnid=116103>
132. Innst. 440 S (2025–2026). <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Innstillinger/Stortinget/2025-2026/inns-202526-440s/?all=true>
133. Medietilsynet, «Vel én av ti har opplevd netthets», publisert 10. oktober 2024, undersøkelse gjennomført desember 2023. <https://www.medietilsynet.no/nyheter/aktuelt/ny-undersokelse-fra-medietilsynet-vel-en-av-ti-har-opplevd-netthets-de-unge-er-mest-utsatt/>
134. Free Software Foundation Europe, «Public Money? Public Code!». <https://fsfe.org/activities/publiccode/publiccode.en.html>
135. kode24, «Slutt for Oslo Origo – blir del av ny etat for digitalisering». <https://www.kode24.no/artikkel/slutt-for-oslo-origo-blir-del-av-digitaliseringsetat/236713>

